

עברית כשפה שניה לתלמידים דוברי ערבית

נתוני תשע"ה

אדר ב' תשע"ו, מרץ 2016

מעודכן לתאריך 18.7.2016

ראמ"ה: מדידה בשירות הלמידה

בית אבגד, ז'בוטינסקי 5, רמת גן, 5252006 • טלפון: 03-5205555, פקס: 03-5205509

דוא"ל: rama@education.gov.il, אתר: <http://rama.education.gov.il>

תוכן עניינים

7.....	פתח דבר
8.....	1.רקע
9.....	1.1 המטרות הכלליות של הוראת העברית בבתי ספר דוברי ערבית
9.....	1.2 עקרונות הוראת העברית כשפה שנייה בבתי ספר דוברי ערבית
10.....	2.המחקר הנוכחי – עברית לדוברי ערבית בבית הספר היסודי
10.....	2.1 אוכלוסיית המחקר
10.....	2.2 המדגם
11.....	2.3 כלי המחקר
13.....	2.4 שיטת המחקר
13.....	2.5 המשתתפים במבחן בעברית ובשאלון לתלמיד
14.....	2.6 המשתתפים בשאלון למורה
14.....	2.7 סולם הציונים
15.....	3.הישגים בקרב כלל דוברי הערבית
15.....	3.1 הישגים במבחן בעברית
17.....	3.2 הישגים במבחן בעברית, לפי מגדר
18.....	3.3 הישגים במבחן בעברית, לפי רקע חברתי-כלכלי
20.....	4.הישגים במבחן בעברית במגזרים דוברי הערבית
20.....	4.1 הישגים במבחן בעברית, לפי מגזר
24.....	4.2 הישגים במבחן בעברית, לפי מגזר ומגדר
25.....	4.3 הישגים במבחן בעברית, לפי מגזר ורקע חברתי-כלכלי
28.....	4.4 הישגים במבחן בעברית, לפי מגזר ולפי מחוז גיאוגרפי
30.....	4.5 הישגים במבחן בעברית במגזר הערבי, לפי מחוז גיאוגרפי וסוג יישוב
32.....	5.הישגים במבחן בעברית, לפי נושאים
34.....	6.סיכום הממצאים מפרקי ההישגים
35.....	7.לימודי השפה העברית – עמדות תלמידים
35.....	7.1 עמדות תלמידים כלפי לימודי השפה העברית – במבט על
37.....	7.2 דרכי הוראת השפה העברית בבית הספר
40.....	7.3 חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר
43.....	7.4 עמדות חיוביות כלפי לימודי השפה העברית
46.....	7.5 מסוגלות עצמית בשפה העברית
49.....	7.6 סיכום הממצאים מפרק עמדות תלמידים

50	8. הוראת השפה העברית – עמדות מורים
50	8.1 עמדות מורים כלפי לימודי השפה העברית – במבט על
52	8.2 שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים
55	8.3 שימוש בחומר כתוב
58	8.4 טיפוח מיומנות בשפה העברית
61	8.5 טיפוח עבודת צוות של מורים
64	8.6 גורמים המקשים על הוראת העברית בבית הספר
67	8.7 סיכום הממצאים מפרק עמדות מורים
68	נספחים

רשימת לוחות

- 12..... לוח 1: המשקל היחסי של כל תחום במבחן מתוך הציון הכולל
- 13..... לוח 2: גודלי מדגם ואחוזי ההשבה בקרב כלל דוברי הערבית ולפי מגזר
- 15..... לוח 3: הציון הכולל במבחן לאורך שנים – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, כלל דוברי הערבית
- 17..... לוח 4: הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, לפי מגזר
- 19..... לוח 5: הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, לפי רקע חברתי-כלכלי
- 20..... לוח 6: הציון הכולל במבחן לאורך שנים – ממוצע וסטיית תקן, לפי מגזר
- 22..... לוח 7: הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, לפי מגזר
- 24..... לוח 8: הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, לפי מגזר ולפי רקע חברתי-כלכלי
- 26..... לוח 9: הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, לפי מגזר ולפי רקע חברתי-כלכלי
- 29..... לוח 10: הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, לפי מגזר ולפי מחוז גיאוגרפי
- 31..... לוח 11: הציון הכולל במבחן במגזר הערבי בשנת תשע"ה – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, לפי מחוז גיאוגרפי ולפי סוג יישוב
- 37..... לוח 12: דרכי הוראת השפה העברית בבית הספר – נתוני המדד המסכם על פי דיווח תלמידים בשנים תשע"ד-תשע"ה
- 40..... לוח 13: חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי תלמידים בשנים תשע"ד-תשע"ה
- 43..... לוח 14: עמדות חיוביות כלפי לימודי השפה העברית – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי תלמידים בשנים תשע"ד-תשע"ה
- 46..... לוח 15: מסוגלות עצמית בשפה העברית – נתוני המדד המסכם על פי דיווח תלמידים בשנים תשע"ד-תשע"ה
- 52..... לוח 16: שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים – נתוני המדד המסכם על פי דיווח המורים בשנים תשע"ד-תשע"ה
- 55..... לוח 17: שימוש בחומר כתוב – נתוני המדד המסכם על פי דיווח המורים בשנים תשע"ד-תשע"ה
- 58..... לוח 18: טיפוח מיומנות בשפה העברית – נתוני המדד המסכם על פי דיווח המורים בשנים תשע"ד-תשע"ה
- 61..... לוח 19: טיפוח עבודת צוות של מורים – נתוני המדד המסכם על פי דיווח המורים בשנים תשע"ד-תשע"ה
- 66..... לוח 20: גורמים המקשים על הוראת העברית – נתוני ההיגדים על פי דיווח המורים בשנת תשע"ה

- לוח 21: הציון הכולל במבחן לאורך שנים – כלל הנבחנים – מספר נבחנים, ממוצע וסטיית תקן,
 לפי מגדר ולפי רקע חברתי-כלכלי 68
- לוח 22: הציון הכולל במבחן לאורך שנים – מספר נבחנים, ממוצע וסטיית תקן, לפי מגזר, לפי
 מגדר ולפי רקע חברתי-כלכלי 69
- לוח 23: הציון הכולל במבחן לאורך שנים – מספר נבחנים, ממוצע וסטיית תקן, לפי מחוז גיאוגרפי 70
- לוח 24: הציון הכולל במבחן לאורך שנים – מספר נבחנים, ממוצע וסטיית תקן, לפי מחוז גיאוגרפי
 וסוג יישוב 70
- לוח 25: פערים בהישגים במבחן בשנת תשע"ה בחלוקה לנושאים, במונחי סטיות תקן 71
- לוח 26: נתוני המדדים המסכמים וההיגדים המרכיבים אותם על פי דיווחי תלמידים בשנים
 תשע"ד ותשע"ה, כלל דוברי הערבית ולפי מגזר 72
- לוח 27: נתוני המדדים המסכמים וההיגדים המרכיבים אותם על פי דיווחי מורים בשנים תשע"ד
 ותשע"ה, כלל דוברי הערבית ולפי מגזר 74
- לוח 28: גורמים המקשים על הוראת העברית בבית הספר על פי דיווחי מורים בשנת תשע"ה 76

רשימת תרשימים

- 16..... תרשים 1: ממוצעי הציון הכולל במבחן לאורך שנים, כלל דוברי הערבית
- 16..... תרשים 2: התפלגות הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, כלל דוברי הערבית
- 17..... תרשים 3: ממוצעי הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, לפי מגזר
- 19..... תרשים 4: ממוצעי הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, לפי רקע חברתי-כלכלי
- 21..... תרשים 5: ממוצעי הציון הכולל במבחן לאורך שנים, לפי מגזר
- 22..... תרשים 6: ממוצעי הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, לפי מגזר
- 23..... תרשים 7: התפלגות הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, לפי מגזר
- 25..... תרשים 8: ממוצעי הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, לפי מגזר ולפי מגזר
- 27..... תרשים 9: ממוצע הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, לפי מגזר ולפי רקע חברתי-כלכלי
- 29..... תרשים 10: ממוצע הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, לפי מגזר ולפי מחוז גיאוגרפי
- 31..... תרשים 11: ממוצע הציון הכולל במגזר הערבי בשנת תשע"ה, לפי מחוז גיאוגרפי ולפי סוג יישוב
- תרשים 12: פערים בהישגים במבחן בשנת תשע"ה בחלוקה לנושאים, בין תלמידים מהמגזר
הערבי לבין תלמידים מהמגזר הבדואי והדרוזי, במונחי סטיות תקן
- 32..... תרשים 13: פערים בהישגים במבחן בשנת תשע"ה בחלוקה לנושאים, בין בנות ובנים, במונחי
סטיות תקן
- 33..... תרשים 14: נתוני המדדים המסכמים בנושאים השונים על פי דיווחי תלמידים בשנת תשע"ה, כלל
דוברי הערבית ולפי מגזר
- 36..... תרשים 15: דרכי הוראת השפה העברית בבית הספר – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי
תלמידים בשנים תשע"ד-תשע"ה
- 38..... תרשים 16: דרכי הוראת השפה העברית בבית הספר – נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים
אותו על פי דיווחי תלמידים בשנת תשע"ה
- 39..... תרשים 17: חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי
תלמידים בשנים תשע"ד-תשע"ה
- 41..... תרשים 18: חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר – נתוני המדד המסכם וההיגדים
המרכיבים אותו על פי דיווחי תלמידים בשנת תשע"ה
- 42..... תרשים 19: עמדות חיוביות כלפי לימודי השפה העברית – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי
תלמידים בשנים תשע"ד-תשע"ה
- 44..... תרשים 20: עמדות חיוביות כלפי לימודי השפה העברית – נתוני המדד המסכם וההיגדים
המרכיבים אותו על פי דיווחי תלמידים בשנת תשע"ה
- 45..... תרשים 21: מסוגלות עצמית בשפה העברית – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי תלמידים בשנים
תשע"ד-תשע"ה
- 47.....

48.....	תרשים 22: מסוגלות עצמית בשפה העברית – נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו על פי דיווחי תלמידים בשנת תשע"ה
51.....	תרשים 23: נתוני המדדים המסכמים בנושאים השונים על פי דיווחי מורים בשנת תשע"ה, כלל דוברי הערבית ולפי מגזר
53.....	תרשים 24: שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי מורים בשנים תשע"ד-תשע"ה
54.....	תרשים 25: שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים – נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו על פי דיווחי מורים בשנת תשע"ה
56.....	תרשים 26: שימוש בחומר כתוב – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי מורים בשנים תשע"ד-תשע"ה
57.....	תרשים 27: שימוש בחומר כתוב – נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו על פי דיווחי מורים בשנת תשע"ה
59.....	תרשים 28: טיפוח מיומנות בשפה העברית – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי מורים בשנים תשע"ד-תשע"ה
60.....	תרשים 29: טיפוח מיומנות בשפה העברית – נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו על פי דיווחי מורים בשנת תשע"ה
62.....	תרשים 30: טיפוח עבודת צוות של מורים – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי מורים בשנים תשע"ד-תשע"ה
63.....	תרשים 31: טיפוח עבודת צוות של מורים – נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו על פי דיווחי תלמידים בשנת תשע"ה
65.....	תרשים 32: גורמים המקשים על הוראת העברית – על פי דיווחי מורים בשנת תשע"ה

פתח דבר

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה) פועלת להטמעת תרבות של "מדידה בשירות הלמידה" – מדידה המיועדת לתמוך בשיפור מתמיד של הלמידה, תוך הלימה לחזון וליעדים הלימודיים של מערכת החינוך.

בשנת הלימודים תשע"ד החלה ראמ"ה בהערכת תחום העברית כשפה שנייה בקרב דוברי ערבית בשלב סיום בית הספר היסודי (כיתה ו'). המחקר, המתקיים זו השנה השנייה, מאפשר לעקוב אחר מגמות ושינויים בתחום העברית כשפה שנייה לאורך זמן ולנטר אותם, ברמה הארצית והמגזרית.

הערכת תחום העברית כשפה שנייה מתמקדת בשני היבטים עיקריים – הישגים לימודיים וההקשר שבו מתקיימת הלמידה בבתי הספר. נוסף על כך, נבדקות במחקר עמדות התלמידים כלפי לימוד השפה העברית ומידת חשיפתם לשפה זו מחוץ לבית הספר. מידע רחב זה (לצד מידע ממקורות נוספים) נועד לסייע למובילי תחום הדעת במערכת החינוך לבצע ניטור של התהליך הלימודי ותוצריו, כדי לשפר את הוראה ולחזק את הלמידה.

מבחן ההישגים נועד לבדוק באיזו מידה עומדים התלמידים בדרישות תכנית הלימודים להוראת העברית כשפה שנייה בסיום בית הספר היסודי. מטלות המבחן עסקו בשלוש אופנויות השפה – האזנה, הבעה בכתב וקריאה. הטקסטים ויחידות השיח נבחרו כך שיתאימו לילדים מהמגזרים דוברי הערבית מבחינה תרבותית, וייצגו ממדי הבנה שונים. למחקר נבחרו תלמידי כיתה ו' כאוכלוסייה הנבדקת מתוך התפיסה כי בשלב זה של הלמידה קיימת תשתית שפתית טובה דיה של הבנה והבעה, כדי שאפשר יהיה לעמוד על איכותה. בה בעת, זוהי נקודת זמן מוקדמת דיה לצורך התערבויות פדגוגיות לשיפור ולצמצום פערים.

שאלוני התלמידים והמורים נועדו לספק תמונת מצב מפורטת בנוגע להיבטים שונים של הוראת השפה העברית בבתי הספר. השאלון למורים כלל שאלות והיגדים שעסקו בדרכי ההוראה בכיתה, בקהילת המורים בבית הספר ובצרכים של המורים לצורך התמקצעות בתחום הדעת ושיפור הוראתו. השאלון לתלמידים כלל שאלות והיגדים שנוסחו בשפה הערבית ועסקו בעמדות התלמידים כלפי השפה העברית, במסוגלת העצמית שלהם בהקשר של השפה העברית, בחשיפה לשפה מחוץ לכותלי בית הספר ובשיעורי העברית בבית הספר.

לאוריינות ובקיאיות בשפה העברית חשיבות עליונה לקידום שילובם של דוברי הערבית בחברה ובכלכלת ישראל. השפה העברית היא השפה שעל בסיסה מתנהלים רוב מוסדות המדינה, כלי התקשורת והחיים הכלכליים-חברתיים בכללם. מחקרים מראים כי שליטה לא מספקת בשפה העברית היא חסם וקושי מרכזי להשתלבות מיטבית באקדמיה ובשוק העבודה. אנו מקווים שהתובנות העולות מנתוני המחקר, יסייעו למערכת החינוך לחזק את שליטתם של התלמידים מהמגזרים דוברי הערבית בשפה העברית, ובכך לסייע לכל ילדה וילד בישראל למצות את מיטב יכולתם ולהביא לידי צמצום פערים בחברה הישראלית.

מחקר זה הוא פרי עבודה מקצועית וקפדנית של צוות ראמ"ה ועמו שותפים רבים: ועדת ההיגוי בתחום הדעת (שכללה את המפמ"ר, אנשי אקדמיה, נציגים ממטה המשרד ומדריכים ומורים ממגזרים שונים); חברות זכייניות - מטח (פיתוח המבחנים), טלדור (תפעול המבחנים) והמרכז הארצי לבחינות ולהערכה (עיבוד הנתונים).

ב ב ר כ ה ,

ד"ר חגית גליקמן

ח. גליקמן

מנכ"לית ראמ"ה

1. רקע

העברית היא השפה העיקרית והרווחת בישראל. בשפה זו מתנהלים רוב מוסדות המדינה, וגופים ציבוריים ופרטיים רבים עושים בה שימוש שוטף. זו השפה שבה מלמדים במוסדות להשכלה גבוהה, האוניברסיטאות וחלק גדול מהמכללות. מרבית כלי התקשורת הכתובה והאלקטרונית המרכזיים (רדיו, טלוויזיה, אינטרנט) הם בעברית וזו השפה הרווחת בחיי היומיום ברחוב, בשלטי חוצות, בקניונים ועוד. השליטה בשפה העברית היא אפוא תנאי הכרחי להשתלבות בחברה הישראלית, בחיי היום יום, במוסדות ההשכלה הגבוהה ובשוק העבודה. מובן מאליו שחשוב שכל אזרחי המדינה ישלטו היטב בעברית וירכשו מיומנויות אורייניות כגון קרוא וכתוב, הבנת הנשמע ויכולת לדבר ולתקשר בעברית.

עבור החברה דוברת הערבית השפה העברית היא במעמד של שפה שנייה. בניגוד לשפה זרה, שפה שנייה היא שפה שאליה נחשפים בסביבה הרחבה מחוץ לכותלי בית הספר והיישוב ובהקשרים מגוונים של החיים בחברה. בשל החשיבות של רכישת השפה ושל השליטה בה, מקצוע העברית הוא מקצוע חובה בבתי ספר דוברי ערבית. עד תשע"ה הוראתו החלה בכיתות ב' או ג', בהיקף של 4-5 שעות שבועיות, ונמשכה לאורך כל שנות הלימוד בבית הספר עד בחינת הבגרות בכיתה י"ב (בהיקף של 3 יח"ל או 5 יח"ל)¹.

במערכת החינוך קיים פיקוח נפרד על הוראת השפה העברית לתלמידים בבתי ספר דוברי ערבית במגזרים הערבי והבדואי ובמגזר הדרוזי. כך, קיימות גם תכניות לימודים שונות במגזרים השונים המותאמות לצרכים השונים של כל מגזר (יצירות ספרותיות ייעודיות וכד'). תכנית הלימודים החדשה בעברית לבתי הספר הערביים פורסמה בשנת 2011 ([למעבר לפרסום לחץ כאן](#)). תכנית הלימודים של המגזר הדרוזי נמצאת בפיתוח, אולם קיימים מסמכים מקדימים התומכים זה כבר בהוראת תחום הדעת במגזר זה. עם זאת יצוין כי מגוון המסמכים הללו, המביאים לידי ביטוי את מדיניות המשרד בנוגע להוראת השפה העברית כשפה שנייה במגזרים השונים, נבנו על פי תפיסה דומה המדגישה את ההיבט התקשורתי של השפה.

---

¹ בשנת הלימודים **תשע"ו** החלה לפעול תכנית חדשה בקרב תלמידי החברה הערבית בכל שכבות הגיל שמטרתה לחזק את שליטת תלמידי החברה הערבית בשפה העברית המדוברת. במסגרת עדכון זה מוטמעת תכנית "טעימות בעברית" לכיתות א'-ב' ובה ייחשפו התלמידים לשפה העברית באופן חווייתי. ההוראה הרשמית תחל בכיתות ג'. פרטי התכנית מתוארים בחוזר מנכ"ל תשעו/א1, בסעיף 9.7-15 "עברית על הרצף – תכנית משרד החינוך לשיפור שליטת תלמידי החברה הערבית בשפה העברית המדוברת".

1.1 המטרות הכלליות של הוראת העברית בבתי ספר דוברי ערבית

על-פי תכנית הלימודים לעברית כשפה שנייה בבתי הספר דוברי הערבית, אלה הן המטרות הכלליות של הוראת השפה (עמוד 8 בתכנית הלימודים):

- רכישת מיומנויות תקשורתיות בשפה העברית בכל ארבע אופנויות השפה: האזנה, דיבור, קריאה, כתיבה.
- בלשון הדיבור, יכולת להשתתף בשיחות מסוגים שונים, להשתתף בדיונים ולהביע דעה באינטראקציות חברתיות שונות ובנסיבות שונות, יכולת האזנה להרצאות ולדיונים ולשידורים באמצעי התקשורת.
- בלשון הכתובה, הבנה של טקסטים מסוגים ומסוגות שונים בתחומים מגוונים ויכולת הבעה בכתב למטרות שונות, בהקשרים שונים ולנמענים שונים.
- הכרת מבחר של ייצוגי התרבות שנוצרה ושווצרת בעברית, שירים ופזמונים, תכניות משודרות, עיתונות, עיון ומחקר, ספרות יפה, טקסטים מן המקורות היהודיים.
- התוודעות לחלקה של השפה העברית בתרבות היהודית לדורותיה ובהתחדשותה בדורות האחרונים ובמדינת ישראל.
- מודעות לקרבה ולקשרים בין הלשון הערבית ללשון העברית.
- פיתוח היכולת הרפקלטיבית של התלמידים על תהליך הרכישה של השפה העברית.
- פיתוח עצמאות, אוטונומיה ומוטיבציה להמשך לימוד ושכלול השפה העברית ולהעמקת ההיכרות עם היצירה התרבותית הכתובה.
- עידוד קריאת ספרות יפה להנאה.

1.2 עקרונות הוראת העברית כשפה שנייה בבתי ספר דוברי ערבית

מדיניות משרד החינוך בנושא הוראת השפה העברית כשפה שנייה נוגעת לארבע אופנויות השפה: כתיבה, דיבור, האזנה וקריאה. הוראתם אמורה לשלב תכנים הלקוחים מ"עולמות שיח" ומסוגות מגוונות. אלה הם עולמות השיח המוגדרים בתכנית: (1) תקשורת בין-אישית; (2) תקשורת המונים; (3) שיח עיוני; (4) ספרות. סוגות הטקסט מגוונות ומותאמות לעולמות השיח האלה: (1) טקסטים שמוסרים מידע ותיאורים; (2) טקסטים למטרות שכנוע (כמו פרסומות); (3) טקסטים למטרות הפעלה (כמו הנחיות והוראות); (4) טקסטים למטרות סיפור.

הקניית הדקדוק נעשית בהדרגה תוך כדי החשיפה לטקסטים באופנויות השונות, מתוך דגש על הפונקציונאליות של המבנים השונים בהקשרים שבהם הם נלמדים. בתחום הקריאה מושם דגש על מיומנויות אלו: הבנת המשמעות הגלויה, הבנת המשמעות הסמויה, קישור ויישום של רעיונות ומידע והערכת התוכן של הטקסט.

2. המחקר הנוכחי – עברית לדוברי ערבית בבית הספר

היסודי

מטרת המחקר הנוכחי היא לנטר את הוראת העברית בשלב סיום בית הספר היסודי בקרב תלמידים דוברי ערבית. המחקר נוגע לשני היבטים עיקריים – הישגים לימודיים וההקשר שבו מתקיימת הלמידה בבתי הספר. המחקר הועבר לראשונה בשנת הלימודים תשע"ד ומאז הוא מתקיים מדי שנה באופן שמאפשר מעקב לאורך זמן אחר מגמות של השתנות בתחום דעת זה, ברמה הארצית והמגזרית בלבד (ולא ברמה הבית ספרית).

2.1 אוכלוסיית המחקר

אוכלוסיית המטרה היא כלל התלמידים הלומדים בכיתות ו' בבתי ספר דוברי ערבית בחינוך הרגיל. מתוך אוכלוסיית המטרה נבנתה מסגרת הדגימה וממנה נדגמו בתי ספר וכיתות שהשתתפו במחקר. לא נכללו במסגרת הדגימה בתי ספר במזרח ירושלים, בתי ספר של החינוך המיוחד וכיתות חינוך מיוחד בבתי ספר רגילים.

תלמידי כיתה ו' נבחרו לאוכלוסייה הנבדקת מתוך התפיסה כי בשלב זה של הלמידה קיימת תשתית שפתית טובה דיה של הבנה והבעה, כדי שאפשר יהיה לעמוד על איכותה. בה בעת, זוהי נקודת זמן מוקדמת דיה לצורך התערבויות פדגוגיות לשיפור ולצמצום פערים.

2.2 המדגם

המחקר הועבר בקרב מדגם ארצי מייצג של בתי ספר, תלמידים ומורים. מאחר שמטרת המחקר היא להעריך את הוראת השפה ברמה הארצית וברמות המגזריות ולא ברמה הבית ספרית, הרי שאין צורך להעריך את כלל בתי ספר ואפשר להסתפק במדגם של תלמידים ומורים שמייצג את האוכלוסייה על גווניה השונים.

התלמידים במחקר נדגמו בשני שלבים במדגם אשכולות רב-שכבתי. בשלב הראשון נדגמו למחקר 188 בתי ספר, ובשלב השני בכל בית ספר נדגמה באופן אקראי כיתה (או שתי כיתות) משכבת כיתות ו'. במדגם המורים נכללו מורי העברית בבתי הספר שנדגמו. המדגם נבנה כך שהוא מייצג את אוכלוסיית המחקר שהוגדרה לעיל.

טרם עריכת המדגם חולקה אוכלוסיית המחקר (בתי הספר) לשכבות דגימה, ונדגמו בתי ספר בשיעור דומה לשיעורם באוכלוסייה. זאת למעט מקרים שבהם הוחלט לדגום דגימה מוגברת של קבוצות אוכלוסייה מסוימות שהן קטנות מאוד. המשתנים שעל פיהם נקבעו שכבות הדגימה ושעל פיהם דגמו היו המגזר (ערבי, בדואי, דרוזי), מחוז משרד החינוך (מרכז, ת"א, צפון, דרום, חיפה) וסוג היישוב (ישוב מעורב שגרים בו תושבים דוברי עברית ודוברי ערבית יחד, או יישוב לא מעורב שגרים בו תושבים דוברי

ערבית בלבד). שכבות אלו תוכננו כך שיביאו בחשבון את השונות הקיימת באוכלוסיות דוברות הערבית בארץ ולפיכך יאפשרו להפיק מידע תקף שיהיה רלוונטי למקבלי ההחלטות השונים במשרד.

2.3 כלי המחקר

כלי המחקר היו מבחן הישגים ושאלון עמדות לתלמידי כיתות ו' ושאלון למורי העברית המלמדים בבתי הספר שנדגמו. בדוח זה מוצגים נתונים מקרב מורי כיתות ו' (בין שהם מלמדים את הכיתה שנדגמה ובין שלא).

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה) פיתחה את כלי המחקר בליווי מומחים להוראת העברית כשפה שנייה, כמפורט בהמשך.

מבחן הישגים לתלמידים:

מבחן ההישגים פותח בליווי ועדת היגוי, שהיו חברים בה, נוסף על המומחים לפיתוח מבחנים מראמ"ה, המפמ"רים להוראת מקצוע העברית במגזר הערבי ובמגזר הדרוזי (או נציגיהם), נציגי ועדות המקצוע בשני המגזרים, אנשי אקדמיה המומחים לרכישת שפה שנייה או להוראת העברית בקרב דוברי ערבית ומדריכים ומורים להוראת המקצוע. תפקידיה של הוועדה היו להגדיר את מסגרת מבחן ההישגים, לגבש מפרט למבחן, ללוות את הליך הפיתוח של המבחן ולבצע בקרה שוטפת שתבטיח כי המבחן עומד בסטנדרטים של תוקף תוכן.

בשלב הראשון, ניסחה הוועדה מפרט המתאר את התחומים הנבדקים במבחן ואת המשקל היחסי שניתן לכל תחום (המפרט מפורסם באתר ראמ"ה). המפרט הסתמך על תכנית הלימודים לעברית כשפה שנייה בבתי הספר הערביים לכיתות ג'-י"ב, על מסמכי מתווה ההוראה במגזר הדרוזי ועל מדיניות ההוראה כפי שהציגו בוועדה מובילי תחום הדעת. המפרט נוסח כך שהוא מתאים ליעדי ההוראה המשותפים בכל המגזרים.

בשלב השני, פותח מבחן בהלימה למפרט שהוגדר. ראמ"ה פיתחה את המבחן באמצעות צוות מקצועי במרכז לטכנולוגיה חינוכית (מטח). צוות הפיתוח כלל מומחים לשפה העברית ומורים ומדריכים לעברית במגזרים דוברי הערבית.

המבחן הועבר בשלושה נוסחים חופפים חלקית, כאשר כל תלמיד נבחן בנוסח אחד בלבד שהוקצה לו באקראי. מטלות המבחן עסקו בשלוש אופנויות השפה – האזנה, הבעה בכתב וקריאה. הטקסטים ויחידות השיח נבחרו כך שיתאימו לילדים מהמגזרים דוברי הערבית מבחינה תרבותית, וייצגו ממדי הבנה שונים. להלן פירוט התחומים שנבדקו במבחן:

1. **הבנת הנשמע (האזנה)** – התחום נבדק באמצעות יחידות שיח קצרות שהושמעו לתלמידים מתוך קובץ שמע/תקליטור. ליחידות השיח נלוו שאלות שעליהן התבקשו התלמידים להשיב.
2. **דיוק בקריאה והבנת הנקרא** – בתחום זה נבדקו יכולת זיהוי של מילת מטרה בתוך הקשר, כאשר בזיהוי המילה נדרשה תשומת לב לעיצורים ולניקוד (קריאה מדויקת). כמו כן, נבדקה הבנת הנקרא

של יחידות שיח באורך שונה, כולל טקסט רציף באורך של כ-200 מילים. **הטקסטים שנבדקו היו מהסוגה הסיפורית ומהסוגה המידעית.** כל תלמיד שהשתתף במחקר קרא טקסט אחד (סיפור או טקסט מידע). כל טקסט לווה בשאלות אשר ייצגו ממדי הבנה שונים: הבנת המשמעות הגלויה בטקסט / איתור מידע, הבנת המשתמע מתוך הטקסט / פרשנות והיסק, יישום של רעיונות ומידע שנלמדו בטקסט למצבים חדשים והערכה של התוכן.

3. ידע לשוני – הידע הלשוני נבדק לרוב בתוך ההקשר הטקסטואלי ותוך הדגשת ההיבט הפונקציונאלי של הלשון. המטלות בהקשר זה בדקו הכרת מבנה תקין של משפט, התאמה במין ובמספר בין שמות עצם, פעלים ושמות תואר ועוד.

4. הבעה בכתב – יכולת הכתיבה של התלמידים נבדקה באמצעות משימת כתיבה של פסקה קצרה ולכידה שבה 30 מילים בערך (כחמישה משפטים).

כדי לחשב ציון כולל במבחן, ניתן משקל לכל אחד מהתחומים שנבדקו במבחן. המשקל היחסי של כל אחד מהתחומים מתואר בלוח 1. ועדת ההיגוי קבעה את ערכים אלו באופן שמשקף בקירוב את החלק שמוקצה לכל תחום בהוראה בכיתה ובתכניות הלימודים. יש לשים לב כי המשקל אינו בהכרח זהה לשיעור הפריטים או המשימות בנושא זה במבחן. למשל, מספר המטלות בהבעה בכתב הוא קטן יחסית מאחר שמדובר במטלה מורכבת יחסית שמתאימה לשלב זה של ההתפתחות השפתית של התלמידים. על כן, בסופו של דבר, תחום זה מקבל משקל של 15% מהציון הכולל.

לוח 1: המשקל היחסי של כל תחום במבחן מתוך הציון הכולל

המשקל היחסי של התחום במבחן	התחום
15%	הבנת הנשמע
50%	דיוק בקריאה והבנת הנקרא
20%	ידע לשוני
15%	הבעה בכתב

שאלונים למורים ולתלמידים:

שאלון למורים: השאלון כלל שאלות והיגדים שנוסחו בשפה העברית ועסקו בדרכי ההוראה בכיתה, בקהילת המורים בבית הספר ובצרכים של המורים לצורך התמקצעות בתחום הדעת ושיפור הוראתו.

שאלון לתלמידים: השאלון כלל שאלות והיגדים שנוסחו בשפה הערבית ועסקו בעמדות התלמידים כלפי השפה העברית, במסוגלת העצמית שלהם בהקשר של השפה העברית, בחשיפה לשפה מחוץ לכותלי בית הספר ובשיעורי העברית בבית הספר. התלמידים השיבו על השאלון מיד בסיום המבחן.

2.4 שיטת המחקר

בתי הספר שנדגמו להשתתף במחקר, קיבלו על כך הודעה במהלך חודש דצמבר 2014. בהודעה נמסר מידע בנוגע לכיתה שנדגמה להשתתף במחקר, ולא ניתנה לבתי הספר אפשרות להחליף כיתה זו. המבחן עצמו והשאלון הנלווה לו הועברו בו-בזמן בכל בתי הספר והכיתות שנדגמו בתחילת חודש מרץ 2015.

בוחנים חיצוניים מטעם ראמ"ה העבירו את המבחן ואת השאלון לאחר שעברו סדנת הכשרה, שמטרה להגביר את אחידות העברת המבחן בכל בתי הספר. ההעברה נמשכה כשני שיעורים רצופים (כשעה וחצי) ללא לחץ זמן. כל תלמידי הכיתות שנדגמו השתתפו במחקר ובכלל זה תלמידים עם צרכים מיוחדים (תלמידים עם קשיי למידה או תלמידים המקבלים תמיכה מתכנית השילוב). במבחן לא ניתנו התאמות מיוחדות כגון הקראה מאחר שהמבחן בודק מיומנויות כמו היכולת לפענח מילים ומשפטים והיכולת לעבד ולהבין טקסט כתוב באופן עצמאי, ללא תיווך חיצוני.

השאלון למורי העברית הועבר באמצעות סקר טלפוני במהלך החודשים מרץ 2015 ועד מאי 2015.

מערך זה מאפשר להתבונן מערכתית על הוראת השפה העברית בבתי הספר דוברי ערבית ולנטר מגמות לאורך זמן. בפרקים הבאים מוצגים הישגי כלל התלמידים במבחן, הישגי תלמידים מהמגזרים השונים שנבחנו והישגים בפילוח לפי נושאים. כמו כן, מוצגות השוואות הישגים בחתכים השונים של האוכלוסייה, בין השנים שבהם נערך המחקר עד כה, תשע"ד ותשע"ה. לבסוף, מוצגים עמדות התלמידים, מאפייני המורים ועמדות המורים בנושאים הקשורים בהוראת המקצוע.

2.5 המשתתפים במבחן בעברית ובשאלון לתלמיד

במחקר השתתפו בסך הכול 188 בתי-ספר ו-4,331 תלמידים. בלוח 2 מוצג גודל המדגם הכולל ובחלוקה לפי המגזרים דוברי הערבית ושיעורי ההשתתפות של כל קבוצה במחקר. נתוני ההשתתפות נוגעים לכלל התלמידים שנבחנו והם כוללים תלמידים עם צרכים מיוחדים, כפי שדווח על ידי בית הספר.

לוח 2: גודלי המדגם ושיעורי ההשתתפות בקרב כלל דוברי הערבית ולפי מגזר

קטגוריה	מספר הנבחים	שיעורי ההשתתפות
כלל דוברי הערבית	4,331	92%
מגזר ערבי	2,494	93%
מגזר בדואי	1,088	88%
מגזר דרוזי	749	95%

המדגם היה מדגם אשכולות רב-שכבתי בעל דגימה מוגברת של קבוצות אוכלוסייה מסוימות שהן קטנות מאוד. הנתונים בדוח זה חושבו תוך שימוש במשקלות המתבססים על הסתברויות הדגימה ומתאימים את התפלגות המדגם להתפלגות האוכלוסייה.

2.6 המשתתפים בשאלון למורה

כאמור, השאלון למורי העברית הועבר בחודשים מרץ 2015-מאי 2015; השתתפו בו בסך הכול 319 מורים המלמדים עברית בכיתות ו' ב-204 בתי ספר שונים. שיעור ההשתתפות עומד על 83%.

2.7 סולם הציונים

סולם הציונים במבחן ההישגים בעברית נקבע כך שבשנת הבסיס (תשע"ד) ממוצע הציון הכולל היה 500 נקודות וסטיית התקן 100 נקודות. הציון הכולל בשנת תשע"ה כויל לסולם זה, מה שמאפשר להשוות את הישגי התלמידים בין מחזור אחד למשנהו. חישובים אלו בוצעו תוך שימוש במשקלות הדגימה כך שניתן להתייחס לציון הממוצע במבחן כציון המשקף את כלל אוכלוסיית התלמידים דוברי הערבית בכיתה ו'.

פער של 6 נקודות ומעלה בין ממוצע הציונים בתשע"ד לבין ממוצע הציונים בתשע"ה נחשב שינוי של ממש, ופער של 5 נקודות ומטה הוא פער קטן שאינו משמעותי דיו. כלל זה תקף גם לפערים בין ממוצעי קבוצות אוכלוסייה בתוך שנה ובין שנים. בדומה, פער של 4 אחוזים ומעלה בנתוני המדדים, המחושבים משאלוני עמדות תלמידים ומורים, ייחשב לפער של ממש. פערים של 3 אחוזים ומטה מוגדרים כפערים קטנים שאינם מובהקים.

3. הישגים בקרב כלל דוברי הערבית

בפרק זה תובא סקירה של הישגי התלמידים במבחן בעברית בקרב כלל דוברי הערבית. תחילה יוצגו הישגי התלמידים בשנה"ל תשע"ה בהשוואה להישגיהם בשנה הקודמת, ולאחר מכן יוצגו ההישגים לפי הפילוחים מגדר ורקע חברתי-כלכלי.

נתוני ההישגים של התלמידים בקבוצות הדיווח השונות כוללים את נתוניהם של כל התלמידים שהשיבו על שאלה אחת לפחות מתוך כלל שאלות המבחן (תלמידי החינוך המיוחד המשולבים בכיתות רגילות לא נכללים בחישוב הציונים).

3.1 הישגים במבחן בעברית

בלוח 3 ובתרשים 1 מוצגים מאפייני הציון הכולל של התלמידים שנבחנו בשנים תשע"ד-תשע"ה, ובתרשים 2 מוצגת ההתפלגות של הציון הכולל בשנת תשע"ה.

עיון בלוח 3 ובתרשים 1 מלמד כי ממוצע ציוני התלמידים במבחן בעברית לדוברי ערבית בשנת תשע"ה גבוה במעט מממוצע הציונים בשנת תשע"ד (505 בתשע"ה לעומת 500 בתשע"ד). אולם, הבדל זה זעיר ואי אפשר להגדירו כהבדל מובהק. בשנים הבאות אפשר יהיה לראות אם מדובר בתחילתה של מגמת עלייה בהישגים או בהבדל אקראי הקשור למגבלות המדידה. עיון באחוזונים של ההתפלגות מלמד כי בין השנים חלה עלייה של 22 נק' בציוני תלמידים בעלי הישגים נמוכים (בתשע"ד ציון האחוזון התחתון היה 360, ואילו בתשע"ה ציון זה עלה ל-382). בשאר האחוזונים, לעומת זאת, לא נרשם שינוי של ממש.

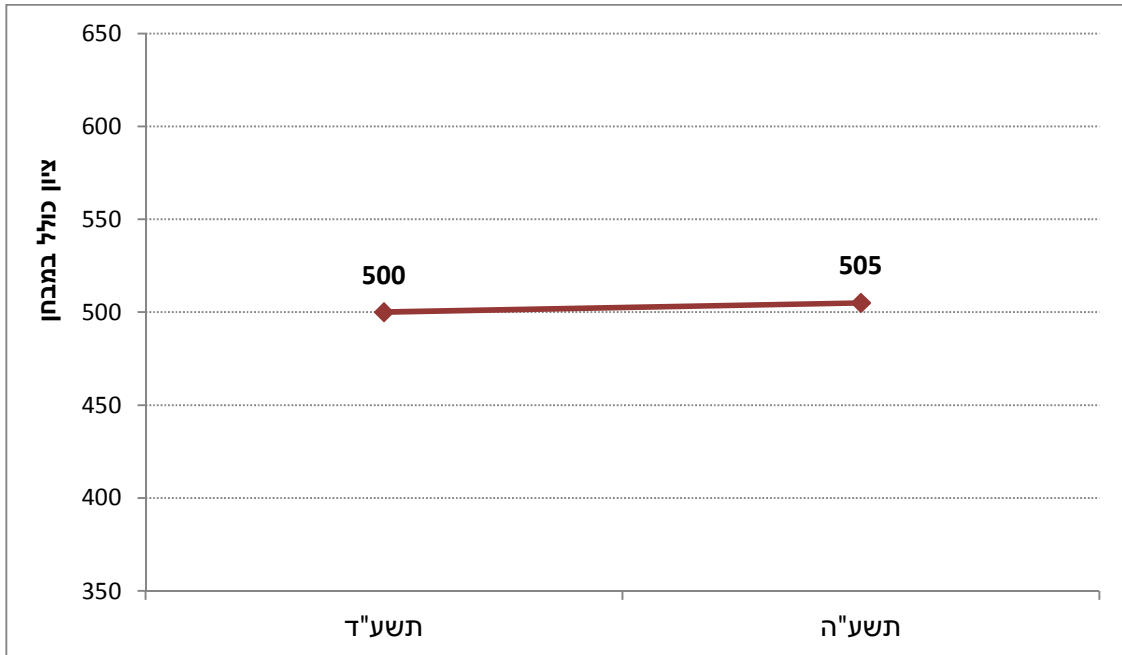
באשר לפיזור הציונים עולה כי התפלגות הציונים בתשע"ה דומה לשנת תשע"ד ולא חל שינוי של ממש בסטיית התקן (95 לעומת 100, בהתאמה). עיון בתרשים 2 מלמד כי קיימת שכיחות גבוהה יחסית של ציונים על פני כמעט כל טווח הציונים: בכל קטגוריה של ציונים בטווח שבין ציון 375 לציון 675, נמצאים לכל הפחות 5% מהתלמידים.

לוח 3: הציון הכולל במבחן לאורך שנים – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, כלל דוברי הערבית

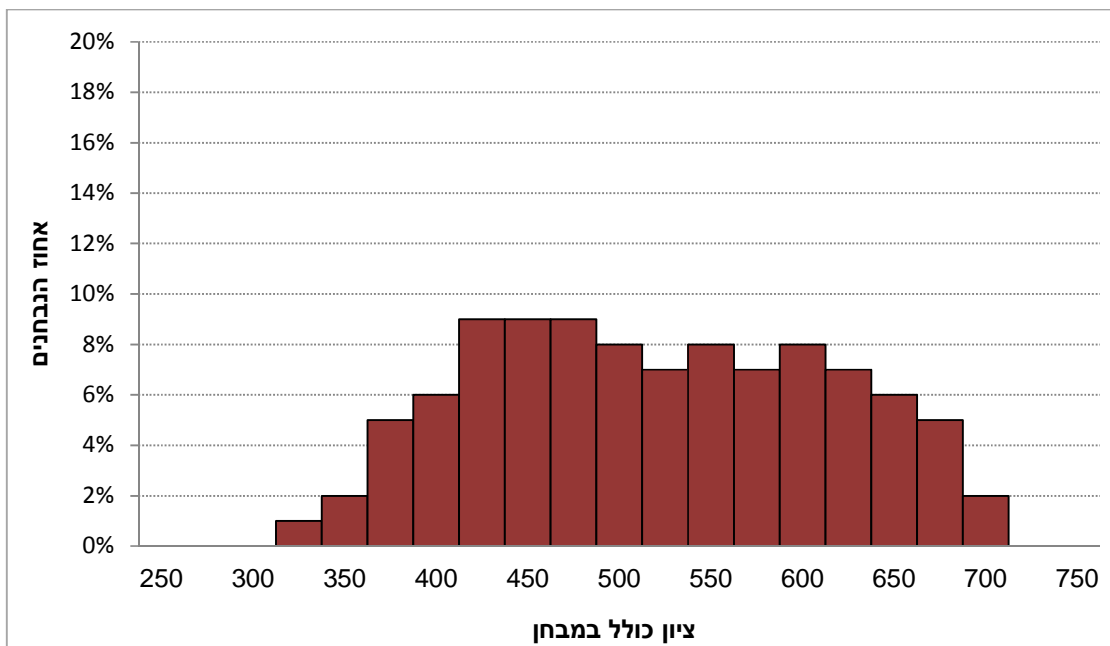
שנה	מס' נבחנים	ממוצע	סטיית תקן	אחוזון 10	אחוזון 25	אחוזון 50	אחוזון 75	אחוזון 90
תשע"ד	4,481	500	100	360	420	503	587	632
תשע"ה	4,331	505	95	382	427	501	583	636

תרשים 1: ממוצעי הציון הכולל במבחן לאורך שנים, כלל דוברי הערבית

תרשים 2: התפלגות הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, כלל דוברי הערבית

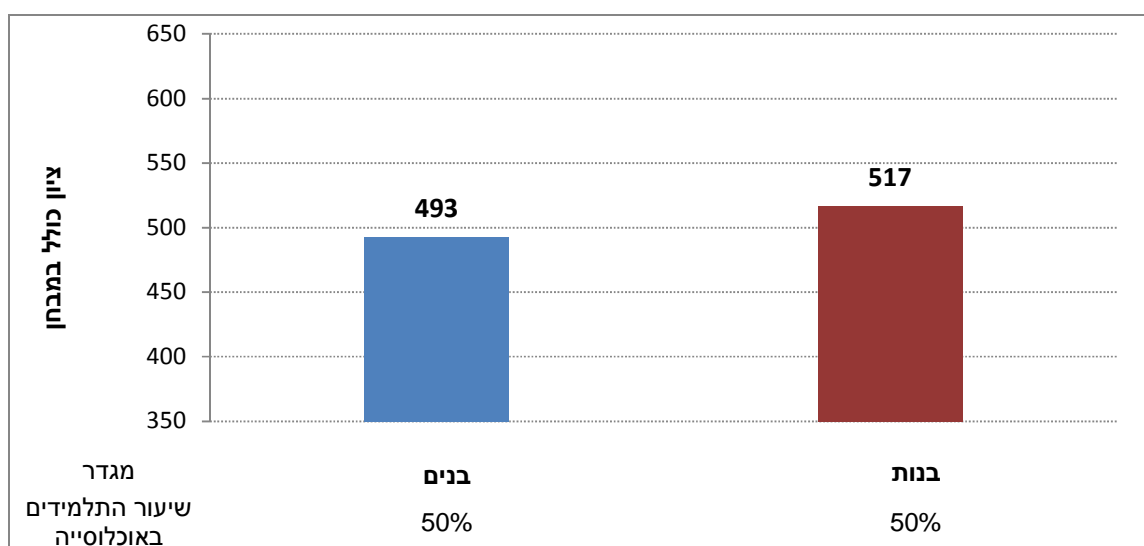
3.2 הישגים במבחן בעברית, לפי מגדר

בלוח 4 ובתרשים 3 מוצגים מאפייני הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה בקרב בנים ובנות. בתחתית התרשים מופיעים שיעורי הבנים והבנות בקרב כלל דוברי הערבית באוכלוסייה. מספר הנבחנים שעל בסיסו נקבע הציון מוצגים בלוח 2⁴. מהלוח ומהתרשים עולה שישנם פערים גדולים בממוצע הציון הכולל בין בנים ובנות; הציון הממוצע בקרב הבנות גבוה ב-24 נקודות (כרבע סטיית תקן) מהציון הממוצע בקרב הבנים (ממצאים אלו דומים לשנת תשע"ד, שם הפער עמד על 26 נק' לטובת הבנות – ראו נספח). נוסף על כך, נראה כי שתי הקבוצות הטרוגניות באותה מידה (סטיית התקן היא כ-95). ממצא זה, המצביע על פערים עקביים בהישגים לטובת הבנות בבתי ספר דוברי ערבית, חוזר ונשנה גם בתחומי האוריינות האחרים ובמערכות נוספות של מבחנים רחבי היקף הנערכים בישראל.

לוח 4: הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, לפי מגדר

מגדר	מס' נבחנים	ממוצע	סטיית תקן	אחוזון 10	אחוזון 25	אחוזון 50	אחוזון 75	אחוזון 90
בנים	2,073	493	95	370	417	489	572	624
בנות	2,258	517	94	392	439	518	598	647

תרשים 3: ממוצעי הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, לפי מגדר

² להרחבה על המדגם ושיטת חישוב הציונים ראה פרק 2, סעיפים 2.2, 2.5 ו-2.7.

3.3 הישגים במבחן בעברית, לפי רקע חברתי-כלכלי

בחלק זה מוצגים ההישגים בעברית בפילוח לפי הרקע החברתי-כלכלי של התלמידים (נמוך, בינוני וגבוה). חלוקת התלמידים לקבוצות אלו נקבעה על פי מדד טיפוח אישי, מדד שטראוס (להרחבה ראו תיבה להלן).

מדד טיפוח "שטראוס"

מדד טיפוח "שטראוס" הוא מדד אישי המחושב לכל תלמיד ותלמיד בבית ספר (בכל שכבות הכיתה הקיימות בו) ומשקף את הרקע החברתי-כלכלי שלו. מדד זה כולל ארבעה רכיבים: (1) השכלת ההורים – מבוסס על השכלת ההורה המשכיל יותר (חלקו במדד – 40%; 2) מצב כלכלי – מבוסס על חציון הכנסת הורי התלמידים בבית הספר שבו לומד התלמיד (חלקו במדד – 20%; 3) פריפריאליות – מבוסס על המרחק בין בית הספר לתל-אביב (חלקו במדד – 20%); (4) שילוב של ארץ לידה וארץ מצוקה – מבוסס על רשימת ארצות מצוקה של האו"ם (חלקו במדד – 20%). המדד מבוסס באמצעות עשירוני טיפוח (מעשירון 1 – המבוססים ביותר ועד לעשירון 10 – החלשים ביותר). התלמידים במחקר זה חולקו לשלוש רמות רקע חברתי-כלכלי על פי ערך המדד האישי: גבוה (1-3); בינוני (4-7); נמוך (8-10).

בלוח 5 ובתרשים 4 מוצגים מאפייני הציון הכולל בשנת תשע"ה לפי רקע חברתי-כלכלי בקרב כלל הנבחנים. מספר הנבחנים שעל בסיסו נקבע הציון מופיעים בלוח 5. להשלמת התמונה מופיעים בתחתית תרשים 4 שיעורי התלמידים בחלוקה לרמות רקע חברתי-כלכלי של תלמידים דוברי ערבית באוכלוסייה. בלוח ובתרשים אפשר לראות כי ישנם פערים משמעותיים בין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי שונה; ככל שהרקע החברתי-כלכלי גבוה יותר, כך ההישגים גבוהים יותר. הציון הממוצע של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה היה 565 נקודות, של תלמידים מרקע בינוני 543 נקודות ושל תלמידים מרקע נמוך 481 נקודות. הפער בממוצע הציונים בין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה לתלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני עומד על 22 נקודות (כרבע סטיית תקן); הפער בממוצע הציונים בין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני לתלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך עומד על 62 נקודות (כ-0.6 סטיית תקן). נוסף על כך, סטיית התקן של ציוני תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה היא הנמוכה ביותר מבין שלוש רמות הרקע החברתי-כלכלי (כ-0.8 סטיית תקן של כלל הנבחנים); בעוד שציוני התלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני והתלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך הם בעלי סטיית תקן דומה וקרובה יותר לסטיית התקן של כלל הנבחנים.

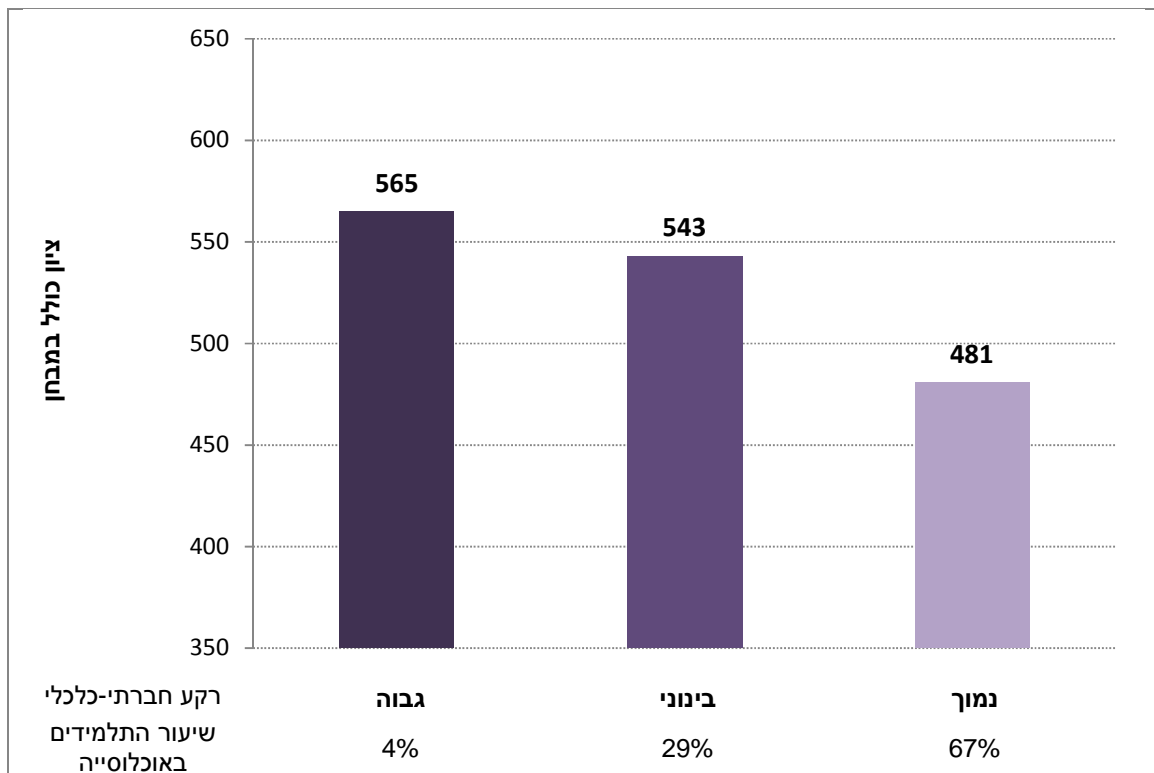
בהשוואה בין השנים (ראו לוח 21 בנספחים), נצפתה עלייה קלה מאד בציון הממוצע של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני (543 בתשע"ה לעומת 538 בתשע"ד). בציון הממוצע של תלמידים מרקע נמוך לא חל שינוי של ממש (481 בתשע"ה לעומת 480 בתשע"ד), ובציון הממוצע של תלמידים מרקע גבוה חלה

ירידה (565 בתשע"ה לעומת 574 בתשע"ד). יש לזכור כי קבוצת הרקע החברתי-כלכלי הגבוה היא קבוצה קטנה מאד המורכבת ברובה מתלמידים בבתי ספר במגזר הערבי.

לוח 5: הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, לפי רקע חברתי-כלכלי

אחוזון 90	אחוזון 75	אחוזון 50	אחוזון 25	אחוזון 10	סטיית תקן	ממוצע	מס' נבחנים	רקע חברתי-כלכלי
665	632	580	497	449	82	565	262	גבוה
660	620	550	470	413	91	543	1,529	בינוני
612	550	470	409	370	90	481	2,526	נמוך

תרשים 4: ממוצעי הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, לפי רקע חברתי-כלכלי

4. הישגים במבחן בעברית במגזרים דוברי הערבית

בראשית פרק זה מוצגים ההישגים במבחן בעברית בפילוח לפי ההשתייכות המגזרית (מגזר ערבי, מגזר בדואי, מגזר דרוזי). חלוקת בתי הספר למגזרים נקבעה על פי הפיקוח שאליו משתייכים בתי הספר. בהמשך הפרק מוצגים ההישגים במבחן לפי שני פילוחים בו זמנית: מגזר ומגדר, מגזר ורקע חברתי-כלכלי, מגזר ומחוז גיאוגרפי. לבסוף, מוצגים ההישגים במגזר הערבי בלבד בפילוח לפי סוג יישוב (מעורב או לא מעורב).

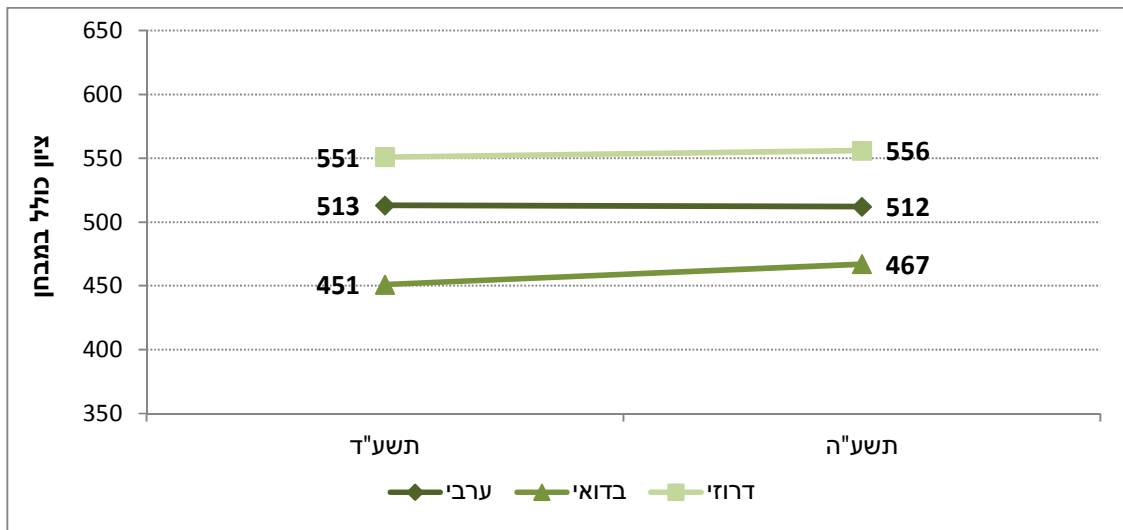
4.1 הישגים במבחן בעברית, לפי מגזר

בלוח 6 ובתרשים 5 מוצגים נתוני הציון הכולל בשנים תשע"ד-תשע"ה בקרב כלל הנבחנים לפי מגזר. מהלוח ומהתרשים עולה כי בתשע"ה יש פערים משמעותיים בהישגים בין התלמידים מהמגזרים השונים; תלמידי המגזר הדרוזי הם בעלי הממוצע הגבוה ביותר (556), תלמידי המגזר הבדואי הם בעלי הממוצע הנמוך ביותר (467), ותלמידי המגזר הערבי נמצאים בדיוק באמצע הטווח בין ממוצעי שני המגזרים האחרים (512). הפער בין תלמידי המגזר הדרוזי לבין תלמידי המגזר הבדואי עומד על 89 נקודות, כמעט סטיית תקן שלמה. סטיית התקן של הציון הכולל היא הגדולה ביותר עבור תלמידי המגזר הערבי (94), מעט קטנה יותר עבור תלמידי המגזר הדרוזי (90) וקטנה אף יותר עבור תלמידי המגזר הבדואי (87). עיון בלוח 6 מגלה שבעוד הציון הממוצע בקרב תלמידי כיתות ו' במגזר הערבי ובמגזר הדרוזי נשאר כמעט ללא שינוי בהשוואה לתשע"ד, הציון הממוצע במגזר הבדואי עלה ב-16 נקודות.

לוח 6: הציון הכולל במבחן לאורך שנים – ממוצע וסטיית תקן, לפי מגזר

שנה	מגזר ערבי			מגזר בדואי			מגזר דרוזי		
	מס' נבחנים	ממוצע	סטיית תקן	מס' נבחנים	ממוצע	סטיית תקן	מס' נבחנים	ממוצע	סטיית תקן
תשע"ד	2,418	513	96	1,239	451	95	824	551	87
תשע"ה	2,494	512	94	1,088	467	87	749	556	90

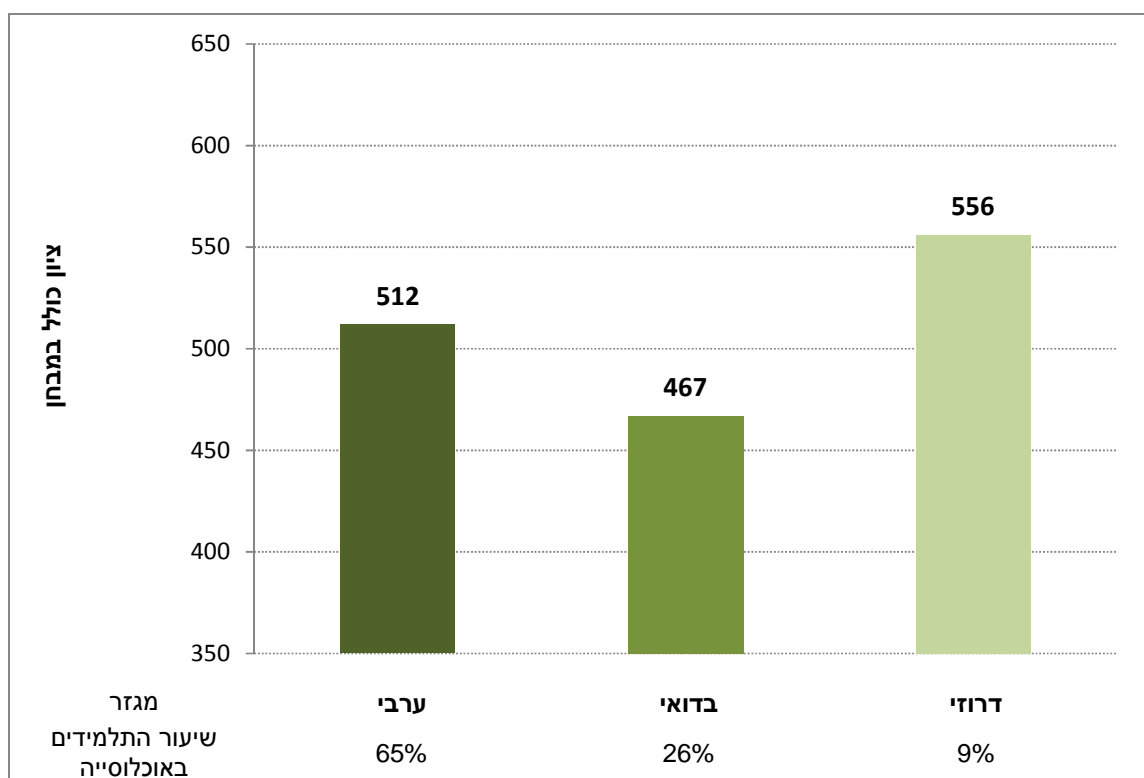
תרשים 5: ממוצעי הציון הכולל במבחן לאורך שנים, לפי מגזר

התרשימים שלהלן מתמקדים בנתוני שנת תשע"ה. בתרשים 6 מוצגים ממוצעי הציון הכולל לפי מגזר, ובתחתיתו שיעורי התלמידים בחלוקה למגזרים בקרב כלל אוכלוסיית התלמידים דוברי הערבית בכיתות ו'. נוסף על כך, בלוח 7 ובתרשים 7 מוצגים מאפייני התפלגות הציון הכולל בשנת תשע"ה במגזרים הערבי, הבדואי והדרוזי. עיון בנתונים מלמד כי התפלגות הציון הכולל בקרב המגזרים המרכיבים את קבוצת דוברי הערבית שונה בצורה משמעותית בקרב כל מגזר.

התבוננות בתרשים 7 מראה כי התפלגות הציון הכולל במגזר הערבי היא התפלגות מרכזית, הציונים מתפלגים בצורה סימטרית למדי משני צדדי הממוצע. התפלגות הציון במגזר הבדואי היא בעלת "זנב ימני", כלומר, מרבית הציונים מרוכזים סביב החלק התחתון של הסקאלה, באזור הציונים הנמוכים. לעומת זאת, התפלגות הציון הכולל במגזר הדרוזי היא התפלגות בעלת "זנב שמאלי", כלומר, מרבית הציונים מרוכזים סביב החלק העליון של הסקאלה, באזור הציונים הגבוהים. אפשר לראות שההתפלגויות משקפות את ההבדלים בציון הממוצע. עבור כל אחוזון בלוח 7, הציון במגזר הדרוזי גבוה מהציון במגזר הערבי, והציון במגזר הערבי גבוה מהציון במגזר הבדואי.

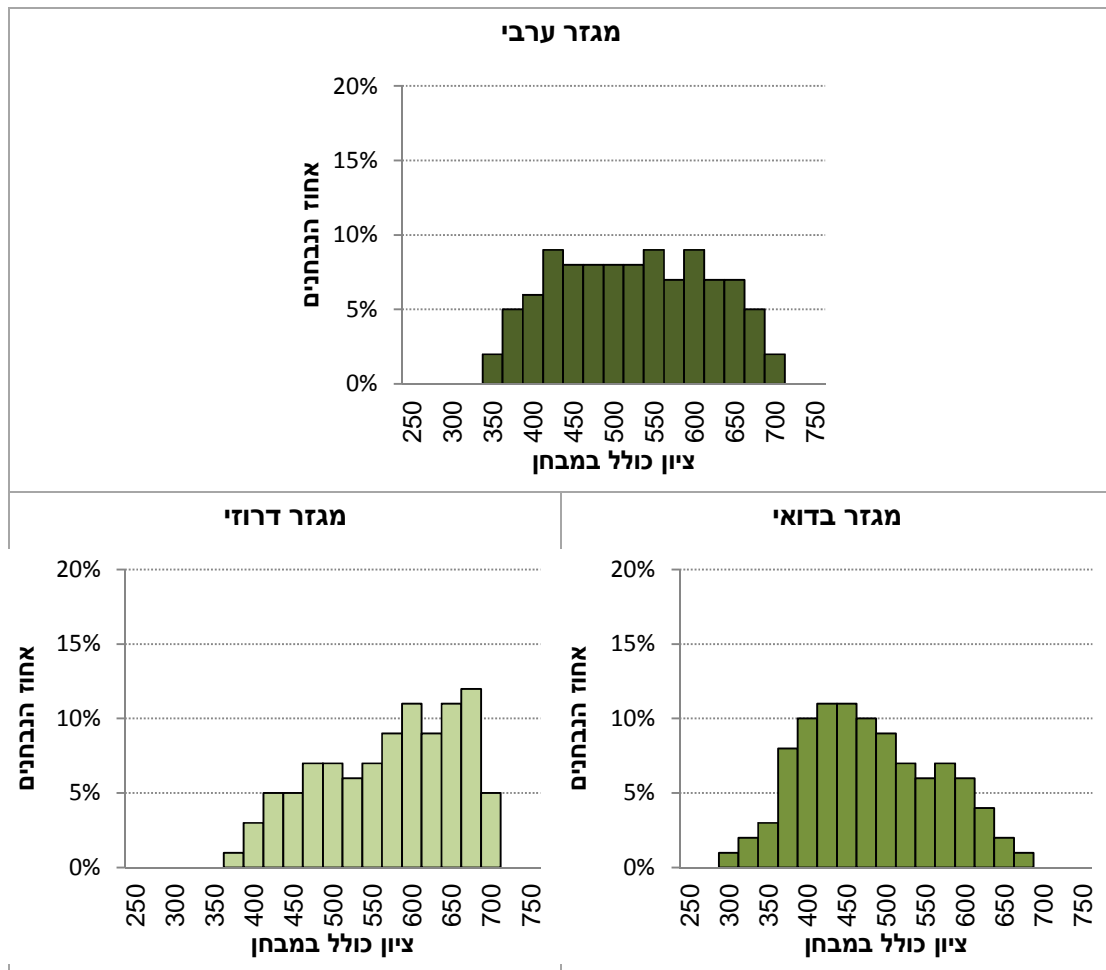
תרשים 6: ממוצעי הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, לפי מגזר

לוח 7: הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, לפי מגזר

מגזר	מס' בתי"ס	מס' נבחנים	ממוצע	סטיית תקן	אחוזון 10	אחוזון 25	אחוזון 50	אחוזון 75	אחוזון 90
ערבי	105	2,494	512	94	388	433	510	591	640
בדואי	51	1,088	467	87	360	400	457	532	595
דרוזי	32	749	556	90	423	486	567	632	665

תרשים 7: התפלגות הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, לפי מגזר

לסיכום, התפלגויות הציונים חושפות היבט נוסף של השונות שבין המגזרים ונותנת משנה תוקף להבדלים שבין ממוצעי המגזרים השונים. המגזר הערבי הוא המגזר הגדול מבין שלושת המגזרים ועל כן הציון הממוצע של כלל דוברי הערבית (505) סמוך מאוד לממוצע של התלמידים במגזר זה (512). התפלגות הציונים במגזר הערבי מתרכזת סביב הממוצע הארצי (מעט מעליו), בעוד התפלגות הציונים במגזר הבדואי מתרכזת מתחת לממוצע הארצי והתפלגות הציונים במגזר הדרוזי מתרכזת מעל לממוצע הארצי.

4.2 הישגים במבחן בעברית, לפי מגזר ומגדר

בתת-פרק זה מוצגים ממוצעי הציון הכולל במבחן בעברית לפי מגדר בקרב כל אחד מהמגזרים דוברי הערבית. נתונים אלו משלימים את התמונה המגדרית שהוצגה בתת-פרק 3.2 (הישגים לפי מגדר).

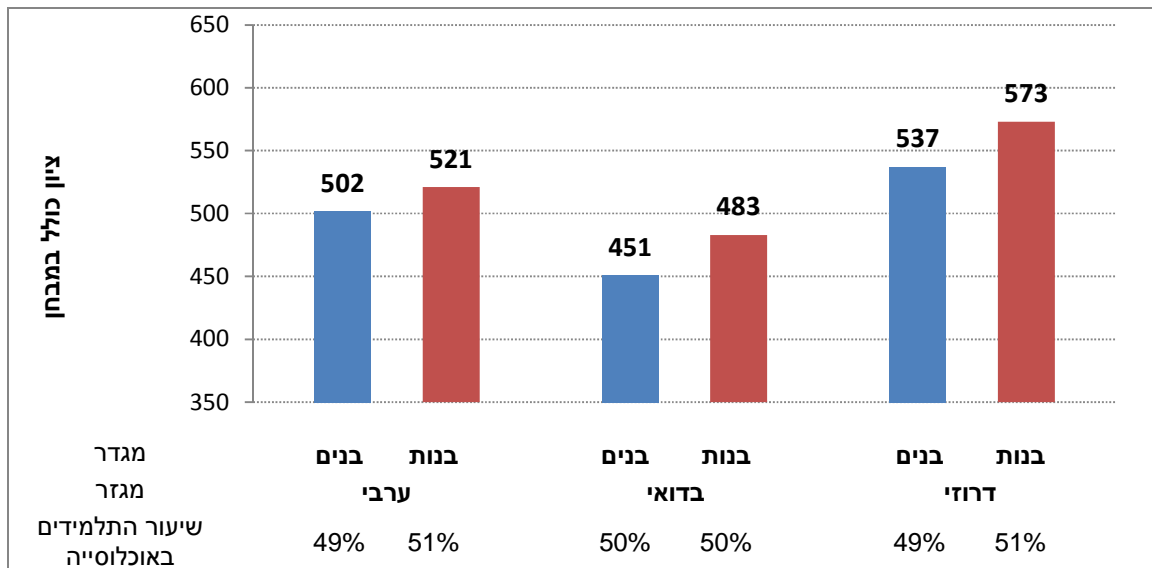
בלוח 8 ובתרשים 8 מוצגים מאפייני הציון הכולל בשנת תשע"ה לפי מגזר ולפי מגדר. מספר הנבחנים שעל בסיסו נקבע הציון מופיעים בלוח 8. להשלמת התמונה מופיעים בתחתית תרשים 8 שיעורי התלמידים בחלוקה לפי מגזר ומגדר של כלל התלמידים דוברי הערבית באוכלוסיית המחקר.

בלוח 8 ובתרשים 8 אפשר לראות שהפער בין הבנות לבנים נשמר גם בחלוקה למגזרים. הפער עומד על כשליש סטיית תקן לטובת הבנות במגזר הדרוזי (36 נקודות) והבדואי (32 נקודות), וכשישית סטיית תקן לטובת הבנות במגזר הערבי (19 נקודות). ממצא זה משתקף גם במאפייני ההתפלגות. עם זאת, נראה כי הפערים בין המגזרים גדולים יותר מאשר הפערים בין המגדרים, למשל בתרשים 8 רואים שהישגי הבנים במגזר הדרוזי גבוהים מהישגי מהבנות במגזר הערבי, ואילו הישגי הבנים במגזר הערבי גבוהים מהישגי הבנות במגזר הבדואי.

לוח 8: הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, לפי מגדר ולפי מגזר

מגזר	מגדר	מס' נבחנים	ממוצע	סטיית תקן	אחוזון 10	אחוזון 25	אחוזון 50	אחוזון 75	אחוזון 90
ערבי	בנים	1,199	502	93	378	425	501	576	632
	בנות	1,295	521	94	399	444	523	599	648
בדואי	בנים	517	451	86	350	387	440	509	583
	בנות	571	483	85	374	417	473	550	599
דרוזי	בנים	357	537	91	407	465	547	612	660
	בנות	392	573	85	453	502	591	644	672

תרשים 8: ממוצעי הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, לפי מגדר ולפי מגזר

4.3 הישגים במבחן בעברית, לפי מגזר ורקע חברתי-כלכלי

בתת-פרק זה מוצגים ההישגים במבחן בעברית בפילוח לפי רקע חברתי-כלכלי בכל מגזר בנפרד. נתונים אלו משלבים את התמונה שהוצגה על הפערים החברתיים-כלכליים (תת-פרק 3.3) ואת התמונה שהוצגה על הפערים בין המגזרים השונים (תת-פרק 4.1) לתמונה דו-שכבתית אחת.

בלוח 9 ובתרשים 9 מוצגים מאפייני הציון הכולל בשנת תשע"ה לפי מגזר ולפי רקע חברתי-כלכלי. מספר הנבחנים שעל בסיסו נקבע הציון מופיעים בלוח 9. להשלמת התמונה מופיעים בתחתית תרשים 9 שיעורי התלמידים בחלוקה לפי מגזר ורקע חברתי-כלכלי של כלל התלמידים דוברי הערבית באוכלוסייה.

מהנתונים עולה שהפער בין תלמידים המגיעים מרקע חברתי-כלכלי שונה קיים בכל המגזרים. מעבר למגזרים השונים, הפער בין הציון הממוצע של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני לציון הממוצע של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך הוא בין רבע לשני שלישי סטיית תקן³. במגזר הערבי הפערים בממוצע הציונים בין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי שונה עומדים על 26 נקודות (כרבע סטיית תקן) בין תלמידים מרקע גבוה (565) לבין תלמידים מרקע בינוני (539), ועל 54 נקודות (כחצי סטיית תקן) בין תלמידים מרקע בינוני (539) לבין תלמידים מרקע נמוך (485). במגזר הבדואי יש פער של 63 נקודות (כ-0.6 סטיית תקן) בין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני (523) לבין תלמידים מרקע נמוך (460). בדומה, במגזר הדרוזי יש פער של 58 נקודות (כ-0.6 סטיית תקן) בין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני (594) לבין תלמידים מרקע נמוך (536).

³ במגזר הבדואי ובמגזר הדרוזי, תלמידים מרקע חברתי כלכלי גבוה מהווים קבוצה קטנה יחסית ולכן נתוניהם אינם מדווחים.

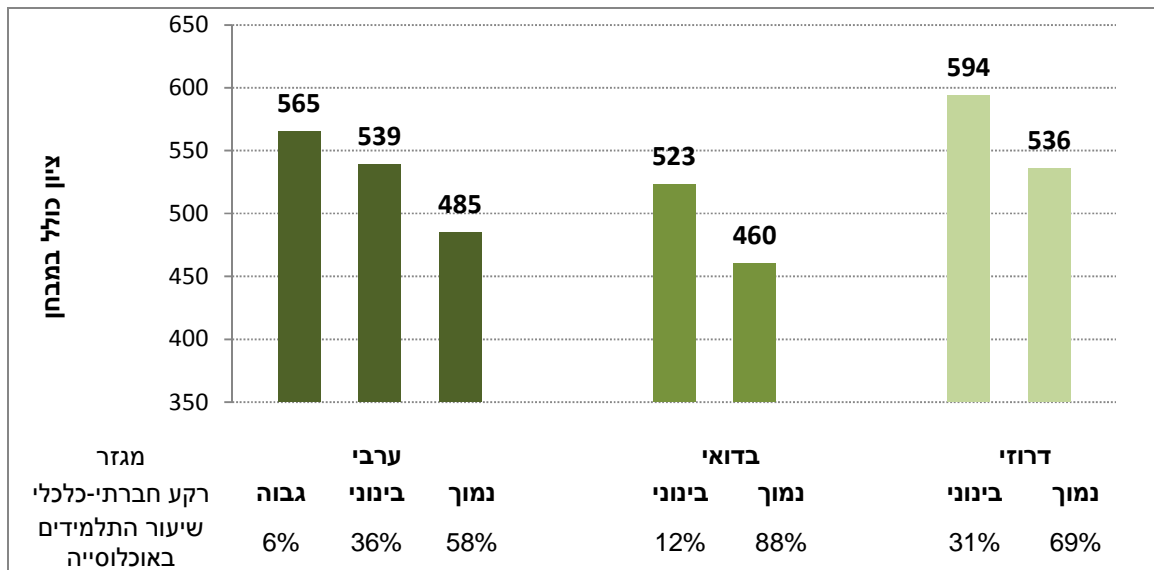
בה בעת, קיימים פערים בין מגזרים גם בתוך כל קטגוריה של רקע חברתי-כלכלי. בקרב תלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני, הפער בין ממוצע הציונים של תלמידים מהמגזר הדרוזי לבין הממוצע של תלמידים מהמגזר הערבי הוא 55 נקודות (כ-0.6 סטיית תקן), ובין תלמידים מהמגזר הערבי לבין תלמידים מהמגזר הבדואי הפער הוא 16 נקודות (כשביעית סטיית תקן). תמונה דומה מתקבלת מנתוני תלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך. הפער בין ממוצע הציונים של תלמידים מהמגזר הדרוזי לבין הממוצע של תלמידים מהמגזר הערבי הוא 51 נקודות (כחצי סטיית תקן), ובין תלמידים מהמגזר הערבי לבין תלמידים מהמגזר הבדואי הפער הוא 25 נקודות (כרבע סטיית תקן).

בהשוואה בין השנים (ראו לוח 22 בנספחים), נצפתה עלייה בציון הממוצע של תלמידים במגזר הבדואי מרקע בינוני (523 בתשע"ה לעומת 506 בתשע"ד) ומרקע נמוך (460 בתשע"ה לעומת 445 בתשע"ד). במגזר הדרוזי, הישגי התלמידים מרקע בינוני נותרו ללא שינוי של ממש בין השנים, ואילו הישגי התלמידים מרקע נמוך עלו (536 בתשע"ה לעומת 528 בתשע"ד). לעומת זאת, במגזר הערבי לא נרשם שינוי של ממש בקרב תלמידים מרקע בינוני ונרשמה ירידה קלה בקרב תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה (565 בתשע"ה לעומת 573 בתשע"ד) ונמוך (485 בתשע"ה לעומת 494 בתשע"ד).

לוח 9: הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, לפי מגזר ולפי רקע חברתי-כלכלי

מגזר	רקע חברתי-כלכלי	מס' נבחנים	ממוצע	סטיית תקן	אחוזון 10	אחוזון 25	אחוזון 50	אחוזון 75	אחוזון 90
ערבי	גבוה	262	565	82	449	497	580	632	665
	בינוני	1,098	539	92	408	466	545	616	657
	נמוך	1,121	485	88	374	413	475	550	616
בדואי	בינוני	145	523	81	423	461	506	598	628
	נמוך	942	460	85	356	395	448	522	583
דרוזי	בינוני	286	594	76	481	546	612	657	676
	נמוך	463	536	90	412	464	547	612	655

תרשים 9: ממוצע הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, לפי מגזר ולפי רקע חברתי-כלכלי

4.4 הישגים במבחן בעברית, לפי מגזר ולפי מחוז גיאוגרפי

בתת-פרק זה מוצגים ההישגים במבחן בעברית בפילוח לפי מחוז גיאוגרפי בכל אחד מהמגזרים דוברי הערבית בנפרד. התמונה המצטיירת מפילוח דו-שכבתי זה משלימה את הממצאים שעלו מהתרשימים לעיל ומוסיפה עליהם; מעבר לפערים בין המגזרים ובין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי שונה בתוך כל מגזר, קיימים פערים בין מחוזות גיאוגרפיים בתוך המגזרים.

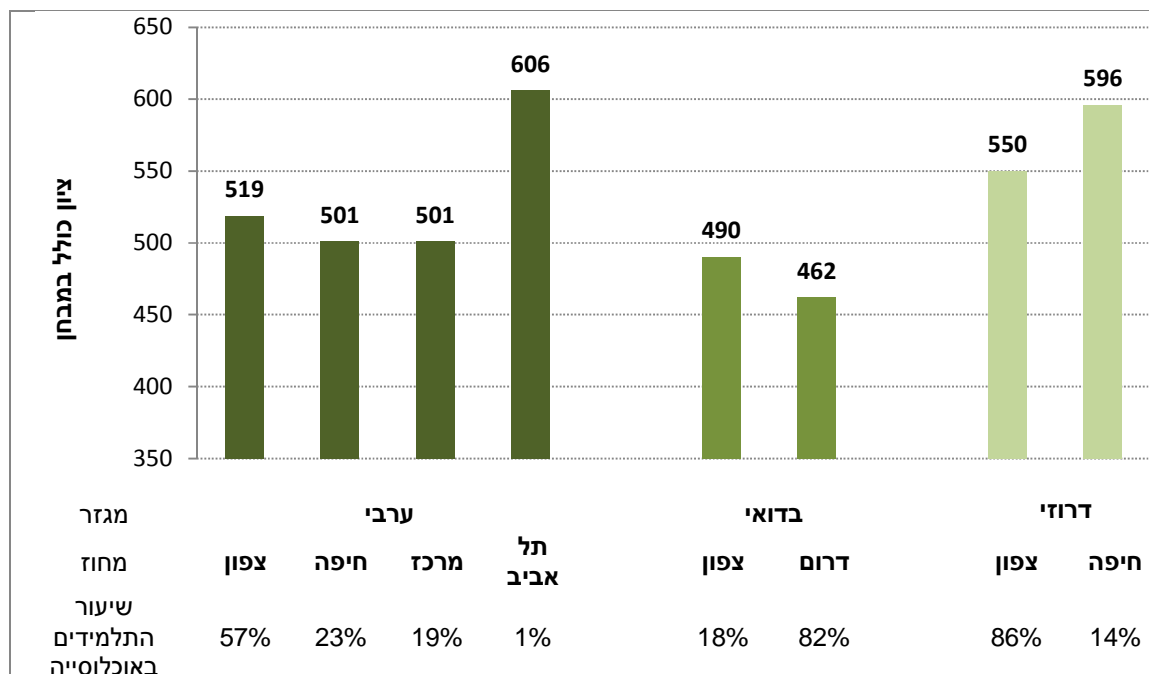
בלוח 10 ובתרשים 10 מוצגים מאפייני הציון הכולל בשנת תשע"ה לפי מגזר ולפי מחוז גיאוגרפי. מספר הנבחנים שעל בסיסו נקבע הציון מופיעים בלוח 10. להשלמת התמונה מופיעים בתחתית תרשים 10 שיעורי התלמידים בחלוקה לפי מגזר ומחוז גיאוגרפי של כלל התלמידים דוברי הערבית באוכלוסייה.

עיון בלוח 10 ובתרשים 10 מלמד כי לתלמידים ממחוזות גיאוגרפיים שונים, במגזרים השונים, הישגים ממוצעים שונים. הפער בממוצעים בין המחוז שהציון הממוצע בו הוא הגבוה ביותר (תל אביב, 606) לבין המחוז שהציון בו הוא הנמוך ביותר (דרום, 462) עומד על 144 נקודות (כסטיית תקן וחצי). בקרב תלמידים מהמגזר הערבי, הציון הממוצע הנמוך ביותר התקבל במחוז חיפה ובמחוז מרכז (501 בשני המחוזות). הציון במחוז צפון (519) גבוה בכשישית סטיית תקן מהציון במחוזות חיפה ומרכז, והציון במחוז תל אביב (606) גבוה בסטיית תקן שלמה מהציון במחוזות אלו. בקרב תלמידים מהמגזר הדרוזי, הציון במחוז צפון (490) גבוה בכרבע סטיית תקן מהציון במחוז דרום (462). בקרב תלמידים מהמגזר הדרוזי, הציון במחוז חיפה (596) גבוה בכחצי סטיית תקן מהציון במחוז צפון (550). התבוננות מעבר למגזרים בתוך המחוזות משקפת גם במקרה זה את הבדלי ההישגים בין המגזרים. לדוגמה, בתוך מחוז צפון, ממוצע הציון הכולל של תלמידי המגזר הדרוזי (550) גבוה בכשליש סטיית תקן מהממוצע של תלמידי המגזר הערבי (519), ואלו גבוהים בכשליש סטיית תקן מהממוצע של תלמידי המגזר הדרוזי (490).

לוח 10: הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, לפי מגזר ולפי מחוז גיאוגרפי

מגזר	מחוז	מס' נבחנים	ממוצע	סטיית תקן	אחוזון 10	אחוזון 25	אחוזון 50	אחוזון 75	אחוזון 90
ערבי	צפון	832	519	90	403	445	519	591	644
	חיפה	697	501	98	374	415	501	587	640
	מרכז	759	501	97	373	422	497	583	632
	תל אביב	180	606	73	498	572	629	660	682
בדואי	צפון	410	490	94	372	415	486	559	624
	דרום	654	462	85	358	399	453	526	583
דרוזי	צפון	586	550	90	421	479	559	628	661
	חיפה	163	596	76	477	555	616	656	681

תרשים 10: ממוצע הציון הכולל במבחן בשנת תשע"ה, לפי מגזר ולפי מחוז גיאוגרפי

4.5 הישגים במבחן בעברית במגזר הערבי, לפי מחוז גיאוגרפי וסוג יישוב

בתת-פרק זה מוצגים ההישגים במבחן בעברית בפילוח לפי מחוז גיאוגרפי וסוג יישוב, בקרב תלמידים מהמגזר הערבי בלבד. ייחודו של תת-פרק זה הוא בחשיפת רובד נוסף על ידי שימוש בפילוח לפי היישוב שבו נמצא בית הספר: יישוב שמתגוררים בו דוברי ערבית ודוברי עברית (יישוב מעורב) או יישוב שמתגוררים בו דוברי ערבית בלבד (יישוב לא מעורב)⁴.

הרציונל לביצוע פילוח זה מבוסס על ההנחה כי תלמידים הלומדים (ואולי מתגוררים) ביישוב מעורב חשופים לשפה העברית יותר מאשר תלמידים אשר לומדים (ואולי מתגוררים) ביישוב לא מעורב. תת-פרק זה מבקש לבחון, על קצה המזלג, את הקשר בין חשיפה פוטנציאלית לשפה העברית מחוץ לבית הספר לבין הישגים בשפה זו. יישובים מעורבים קיימים רק במגזר הערבי ולכן ניתוח הנתונים נעשה אך ורק במגזר זה. יש לשים לב שבפילוח הנדון מתקבלות קטגוריות שיש בהן מספר קטן של בתי ספר (לדוגמה, מחוז צפון, יישוב מעורב). יש להתייחס לתוצאות המתקבלות בזירות בעת מתן פרשנות במקרים כאלו.

בלוח 11 ובתרשים 11 מוצגים מאפייני הציון הכולל במגזר הערבי בשנת תשע"ה לפי מחוז גיאוגרפי וסוג יישוב. מספרי בתי הספר והתלמידים שעל בסיסם נקבע הציון מופיעים בלוח 11. להשלמת התמונה מופיעים בתחתית תרשים 11 שיעורי התלמידים בחלוקה לפי מחוז גיאוגרפי וסוג יישוב בתוך המגזר הערבי.

עיון בלוח 11 ובתרשים 11 אינו מספק מגמה ברורה להבדלים בין סוגי היישובים. מחד, במחוז חיפה נראה פער גדול (55 נקודות – כחצי סטיית תקן) לטובת היישוב המעורב. מאידך, נרשם יתרון קל ליישובים לא מעורבים במחוז צפון (6 נקודות), ובמחוז מרכז (11 נקודות). במחוז תל אביב לא קיימים יישובים לא מעורבים. התלמידים הלומדים ביישוב המעורב תל אביב-יפו השיגו, בממוצע, ציון גבוה באופן משמעותי מתלמידים ביתר המחוזות, ביישובים המעורבים והלא מעורבים כאחד (606).

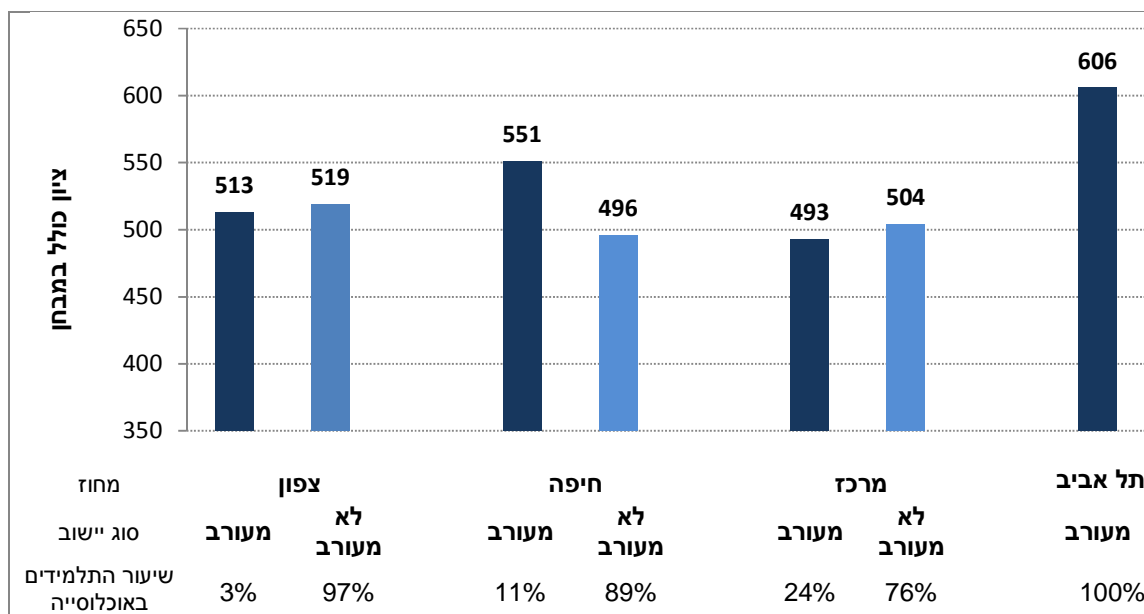
---

⁴ להלן פירוט הערים המעורבות לפי מחוז; מחוז צפון: עכו ומעלות תרשיחא; מחוז חיפה: חיפה; מחוז מרכז: רמלה ולוד; מחוז תל אביב: תל אביב-יפו.

לוח 11: הציון הכולל במבחן במגזר הערבי בשנת תשע"ה – ממוצע, סטיית תקן ואחוזונים, לפי מחוז גיאוגרפי ולפי סוג יישוב

מחוז	סוג יישוב	מס' בתי"ס	מס' נבחנים	ממוצע	סטיית תקן	אחוזון 10	אחוזון 25	אחוזון 50	אחוזון 75	אחוזון 90
צפון	מעורב	4	109	513	101	382	419	508	594	664
	לא מעורב	29	723	519	89	404	448	519	591	640
חיפה	מעורב	10	215	551	100	404	475	567	640	672
	לא מעורב	20	482	496	96	373	413	494	575	632
מרכז	מעורב	13	295	493	103	366	405	478	579	644
	לא מעורב	20	464	504	95	382	427	501	583	632
תל אביב	מעורב	8	180	606	73	498	572	629	660	682

תרשים 11: ממוצע הציון הכולל במגזר הערבי בשנת תשע"ה, לפי מחוז גיאוגרפי ולפי סוג יישוב

5. הישגים במבחן בעברית, לפי נושאים

כאמור בפרק הרקע, המבחן התמקד בארבעה נושאים עיקריים: הבעה בכתב, הבנת הנשמע, ידע לשוני והבנת הנקרא ברמת הטקסט (לפירוט ראו תת-פרק 1.1). לכל נושא חושב ציון ממוצע עבור כלל הנבחנים ועבור כל אחד מהמגזרים דוברי הערבית. בתרשים 12 מוצגים הפערים (במונחי סטיות תקן) בין המגזר הבדואי למגזר הערבי (ירוק כהה) והפערים בין המגזר הדרוזי למגזר הערבי (ירוק בהיר).

התבוננות בארבעת הנושאים העיקריים במבחן חושפת כי כיוון הפערים בין המגזרים עקבי ונשמר לאורך כל הנושאים. ממצא זה תואם לכיוון הפערים בין המגזרים בציון הכולל של המבחן ומתקף אותו. לשון אחר, הפערים בציון הכולל בין המגזרים באים לידי ביטוי בכל אחד ואחד מהנושאים שנבדקו. הפערים הגדולים ביותר נרשמו בהבעה בכתב והקטנים ביותר בהבנת הנקרא: הישגי תלמידים במגזר הבדואי בהבעה בכתב נמוכים ב- 0.59 סטיית תקן מהישגי תלמידים במגזר הערבי, ואילו בהבנת הנקרא ההישגים במגזר הבדואי נמוכים ב-0.27 סטיית תקן מההישגים במגזר הערבי. לעומת זאת, הישגי תלמידים במגזר הדרוזי בהבעה בכתב ובהבנת הנקרא גבוהים ב- 0.4 סטיות תקן מהישגי תלמידים במגזר הערבי. למעשה, בכל הנושאים הישגי התלמידים במגזר הדרוזי גבוהים מהישגי התלמידים במגזר הערבי בכ- 0.4 סטיית תקן בקירוב.

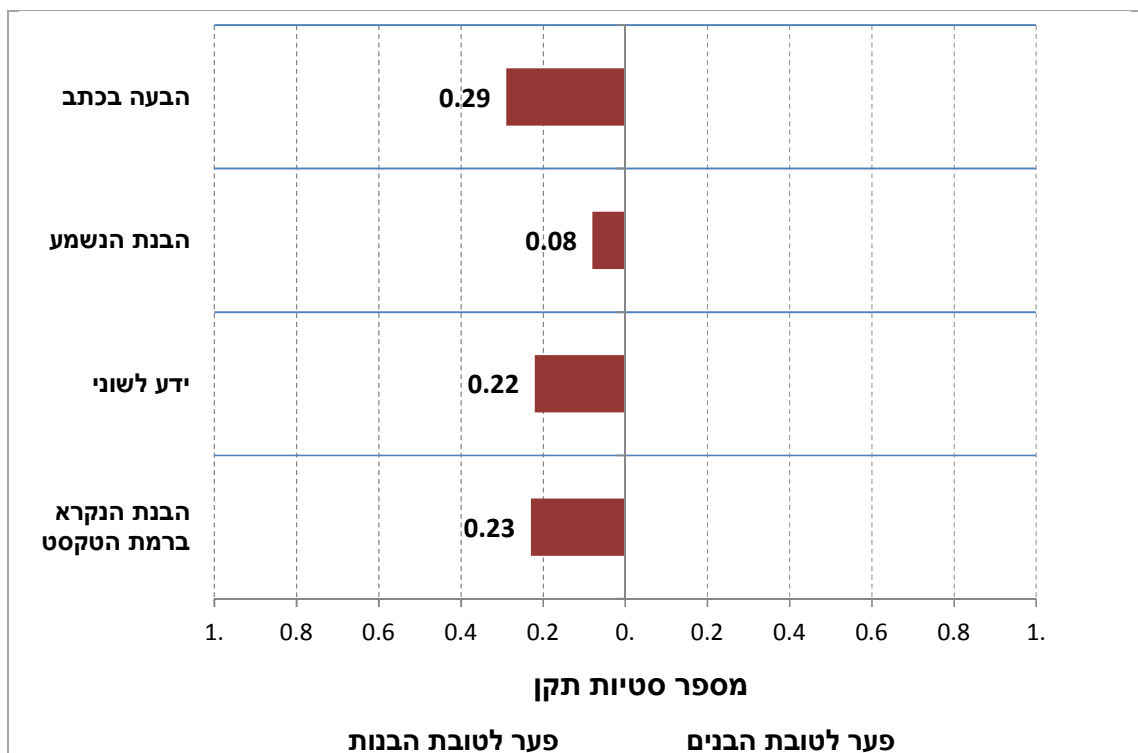
תרשים 12: פערים בהישגים במבחן בשנת תשע"ה בחלוקה לנושאים, בין תלמידים מהמגזר הערבי לבין תלמידים מהמגזר הבדואי והדרוזי, במונחי סטיות תקן

בתרשים 13 מוצגים הפערים בנושאי המבחן (במונחי סטיות תקן) בין בנות לבנים. עיון בתרשים מלמד כי בכל הנושאים שנבדקו קיים פער עקבי לטובת הבנות. הפער הגדול ביותר נרשם בהבעה בכתב והקטן ביותר בהבנת הנשמע: בקרב תלמידי כיתות ו' בבתי ספר דוברי ערבית בארץ, ההישגים של הבנות בהבעה בכתב גבוהים ב- 0.29 סטיית תקן מההישגים של הבנים, ואילו בהבנת הנשמע ההישגים של הבנות גבוהים רק ב-0.08 סטיית תקן מההישגים של הבנים. לסיכום, הפערים בציון הכולל בין הבנות לבנים באים לידי ביטוי בכל אחד ואחד מהנושאים שנבדקו (אם כי במידה שונה).

תרשים 13: פערים בהישגים במבחן בשנת תשע"ה בחלוקה לנושאים, בין בנות ובנים, במונחי

סטיות תקן

6. סיכום הממצאים מפרקי ההישגים

ממוצע הציון הכולל בשנת הלימודים תשע"ה היה דומה מאוד לממוצע בשנת הלימודים הקודמת (505 ו-500 בהתאמה). ניתוח ממצאי ההישגים במבחן בעברית לתלמידים דוברי ערבית מלמד כי קיים שוני משמעותי בין ההישגים של התלמידים בהתאם להשתייכותם המגדרית, החברתית-כלכלית, המגזרית והמיקום הגיאוגרפי של בית ספרם.

- תלמידים ממגזרים שונים משיגים, בממוצע, ציונים שונים; תלמידים מהמגזר הדרוזי משיגים, בממוצע, 89 נקודות יותר מתלמידים מהמגזר הבדואי (כ-0.9 סטיית תקן). תלמידים מהמגזר הערבי משיגים, בממוצע, 45 נקודות יותר מתלמידים במגזר הבדואי (כחצי סטיית תקן). הפערים מול המגזר הבדואי הצטמצמו לעומת הפערים בשנה שעברה, בעיקר בזכות השיפור בציוני התלמידים במגזר הבדואי (עלייה של 16 נקודות - כשישית סטיית תקן, מ-451 ל-467). לעומת זאת נרשמת יציבות בציוני המגזר הערבי (513 בתשע"ד ו-512 תשע"ה) ובמגזר הדרוזי (551 בתשע"ד ו-556 בתשע"ה). כמו כן, כיוון הפערים בין המגזרים נשמר בכל ארבעת הנושאים העיקריים של המבחן – הבנת הנשמע, הבנת הנקרא, ידע לשוני והבעה בכתב.
- בהסתכלות לפי מגדר, בנות משיגות, בממוצע, 24 נקודות יותר מבנים (כרבע סטיית תקן). הפער לטובת הבנות נשמר גם בחלוקה למגזרים הערבי, הבדואי והדרוזי; בכל המגזרים בנות משיגות בין 19 ל-36 נקודות יותר מבנים. הפערים בין הישגי הבנות לבין הישגי הבנים משתקפים במרבית נושאי המבחן (הבעה בכתב, ידע לשוני והבנת הנקרא), ורק בנושא אחד נצפה דמיון בהישגים של הבנים והבנות (הבנת הנשמע).
- ככל שהרקע החברתי-כלכלי גבוה יותר, כך ההישגים גבוהים יותר. תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה משיגים, בממוצע, 84 נקודות (כ-0.9 סטיית תקן) יותר מתלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך; תלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני משיגים, בממוצע, 62 נקודות (כ-0.6 סטיית תקן) יותר מתלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך. הפער לטובת תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה נשמר בחלוקה למגזרים; יתרה מזאת, תלמידים מרקע חברתי-כלכלי זהה אך ממגזרים שונים הגיעו להישגים שונים, וכיוון הפערים בין המגזרים נשמר. מכך יוצא כי הממצאים מצביעים על פער משמעותי בין שלושת המגזרים בהישגים בתחום זה, שאינו מוסבר במלואו על ידי ההבדלים בהתפלגות הרקע החברתי-כלכלי.
- נוסף על פערים על רקע מגזרי או חברתי-כלכלי, נמצאו פערים משמעותיים בהישגי התלמידים על רקע השתייכותם למחוזות גיאוגרפיים שונים; תלמידים ממחוז תל אביב מהמגזר הערבי ותלמידים ממחוז חיפה מהמגזר הדרוזי השיגו, בממוצע, כ-140 נקודות יותר מתלמידים ממחוז דרום מהמגזר הבדואי (פער של כסטיית תקן וחצי).
- מהשוואת ממוצע ההישגים במגזר הערבי בין יישובים מעורבים ליישובים לא מעורבים, בארבעת המחוזות הגיאוגרפיים של המגזר הערבי, לא מצטיירת מגמה חד-משמעית; במחוז חיפה נמצא יתרון ליישובים מעורבים ואילו במחוזות צפון ומרכז נמצא יתרון קל ליישובים לא מעורבים.

7. לימודי השפה העברית – עמדות תלמידים

7.1 עמדות תלמידים כלפי לימודי השפה העברית – במבט על

בסיום המבחן התבקשו התלמידים שהשתתפו במחקר לענות על שאלון עמדות. מטרת השאלון לתלמיד היא לאפיין את עמדות התלמידים כלפי השפה העברית ולתאר את האופן שבו נתפסים לימודי השפה העברית בעיניהם. השאלון כלל 18 היגדים אשר מתקבצים לארבעה מדדים מסכמים בנוגע לשפה העברית: דרכי הוראת השפה העברית בבית הספר (האמצעים שבהם משתמשים המורים ללימוד עברית בבית הספר), חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר (מידת השימוש בשפה העברית מחוץ לבית הספר), עמדות חיוביות כלפי לימוד השפה העברית (הכרה בחשיבות לימודי העברית והנאה מהם), ומסוגלות עצמית בשפה העברית (הערכה עצמית של היכולת לקרוא, לשמוע ולשוחח בעברית). פירוט מלא של ההיגדים המרכיבים כל מדד מופיע בנפרד בהמשך הדוח.

עבור ההיגדים העוסקים בלימוד השפה העברית בבית הספר ובמסוגלות עצמית כלפי השפה העברית נשאלו התלמידים "באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים להיגדים האלה?". עבור ההיגדים העוסקים בחשיפה לשפה העברית נשאלו התלמידים "באיזו מידה אתה מקיים את הפעילויות הבאות מחוץ לבית הספר?". עבור ההיגדים העוסקים בחשיפה לדרכי הוראת השפה העברית בבית הספר התבקשו התלמידים להתייחס לתדירות של כל דרך ודרך.

בכל המקרים נתבקשו התלמידים לענות על השאלות בסולם בן חמש דרגות; עבור ההיגדים העוסקים בלימוד השפה העברית בבית הספר ובמסוגלות עצמית כלפי השפה העברית סולם הציונים נע מ- "מאוד לא מסכים" (1) ועד "מסכים מאוד" (5); עבור ההיגדים העוסקים בחשיפה לשפה העברית סולם הציונים נע מ-"במידה מועטה מאוד או כלל לא" (1) עד "במידה רבה מאוד" (5); עבור ההיגדים העוסקים בחשיפה לדרכי הוראת השפה סולם הציונים נע מ-"אף פעם" (1) עד "תמיד" (5). לצורכי הדיווח על הממצאים, סווגו המשיבים אשר ציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (4 ו-5) כמדווחים על קיום הפעילות או מסכימים עם העמדה המתוארת בהיגד. רמת הדיווח על המדד המסכם חושבה כממוצע אחוז המדווחים על כל ההיגדים המרכיבים את המדד.

תרשים 14 מציג את דיווחי התלמידים על המדדים המסכמים בקרב כלל דוברי הערבית ולפי מגזרים. עיון בתרשים מלמד כי התלמידים מדווחים בשיעורים גבוהים על פעילויות ועמדות אשר משפיעות על רכישת השפה העברית; התלמידים מדווחים כי הם בעלי עמדות חיוביות כלפי לימוד השפה העברית (84%), חשופים למגוון של דרכי הוראת השפה העברית בבית הספר (73%) ובעלי מסוגלות עצמית בשפה העברית (71%). המדד חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר הוא המדד היחיד ששיעור התלמידים המדווחים עליו הוא בינוני (44%).

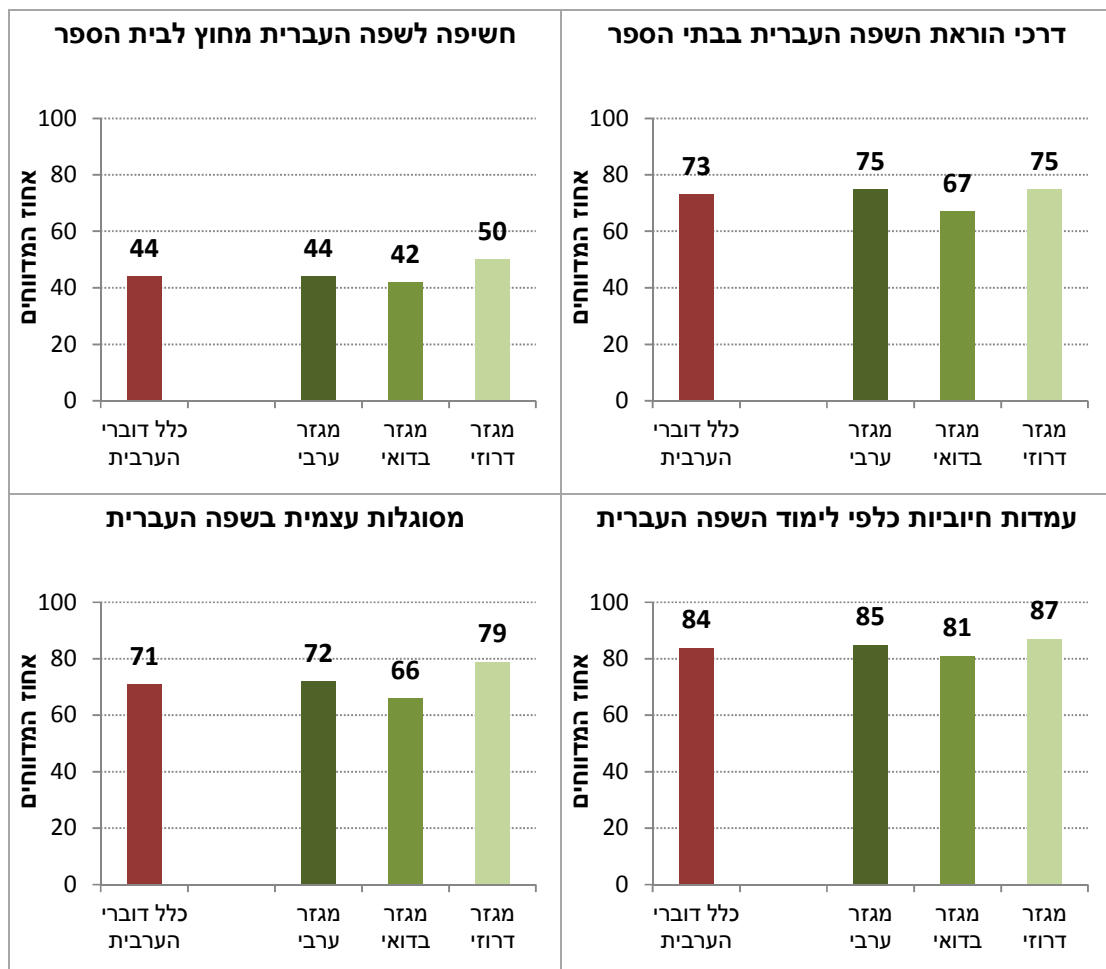
זאת ועוד, התבוננות במדדים המסכמים בקרב המגזרים השונים חושפת כי שיעורי הדיווח על ארבעת המדדים בקרב תלמידים מהמגזר הבדואי הם הנמוכים ביותר – במיוחד ביחס למגוון דרכי ההוראה

שאליהם הם נחשפים בבית הספר ולתחושת המסוגלות העצמית שלהם בשפה העברית. מנגד, הפערים בין המגזר הדרוזי והמגזר הערבי קטנים יותר: במדדים דרכי הוראת השפה העברית ועמדות חיוביות כלפי לימוד השפה העברית אחוזי המדווחים במגזר הערבי והדרוזי דומים, ובמדדים חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר ותחושת מסוגלות עצמית בשפה העברית אחוזי המדווחים במגזר הערבי נמוכים במעט מאלו שבמגזר הדרוזי.

בהקשר זה, ראוי לציין כי כיוון הפערים בין המגזרים העולה מהדיווח העצמי של התלמידים על המסוגלות העצמית שלהם בשפה העברית תואם לכיוון הפערים בין המגזרים בציוני הישגים כפי שהוצגו בפרק 4 (תרשים 6).

תרשים 14: נתוני המדדים המסכמים בנושאים השונים על פי דיווחי תלמידים בשנת תשע"ה,

כלל דוברי הערבית ולפי מגזר

להלן פירוט נתוני כל אחד מהמדדים המסכמים וההיגדים המרכיבים אותו, על פי דיווחי התלמידים.

7.2 דרכי הוראת השפה העברית בבית הספר

המדד מורכב משבעה היגדים⁵ בנושא זה. להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: דרכי הוראת השפה העברית בבית הספר

- א. "המורה מדברת אתנו בעברית"
- ב. "המורה מעודדת אותנו לדבר עברית בשיעורים"
- ג. "אנחנו מדברים עברית בשיעורים (עונים על שאלות/שואלים שאלות ועוד)"
- ד. "אנחנו שומעים קטעים בעברית בשיעורים (שירים, סיפורים, הוראות, שיחות)"
- ה. "המורה מלמדת אותנו דקדוק של השפה העברית (למשל נטיית הפועל)"
- ו. "אנחנו קוראים באופן עצמאי טקסטים בעברית"
- ז. "המורה נותנת לנו מטלות שבהן אנחנו כותבים קטעים קצרים בעברית"

בלוח 12 ובתרשים 15 מוצגים שיעורי הדיווח על המדד **דרכי הוראת השפה העברית בבית הספר** בקרב כלל דוברי הערבית ובקרב כל מגזר בנפרד, עבור השנים תשע"ד ותשע"ה. מבט כללי בנתונים העולים מהתרשים מגלה כי בשנת תשע"ה מרבית התלמידים (73%) מדווחים כי המורים משתמשים בדרכי הוראה מגוונות בשיעורי העברית. שיעור התלמידים במגזר הערבי והדרוזי אשר מדווחים על קיומן של דרכי הוראה מגוונות בכיתה גבוה יותר בהשוואה למגזר הבדואי (75%-ו-67% בהתאמה). עוד עולה כי בין השנים תשע"ד לתשע"ה נרשמה ירידה קטנה ואינה מובהקת בדיווחי התלמידים (76%-ו-73%, בהתאמה). מהתבוננות בכל אחד מהמגזרים עולה כי שיעור המדווחים במגזר הבדואי נותר יציב בין השנים, ואילו במגזר הערבי חלה ירידה קלה בין השנים (4% ובמגזר הדרוזי ירידה גדולה יותר (8%).

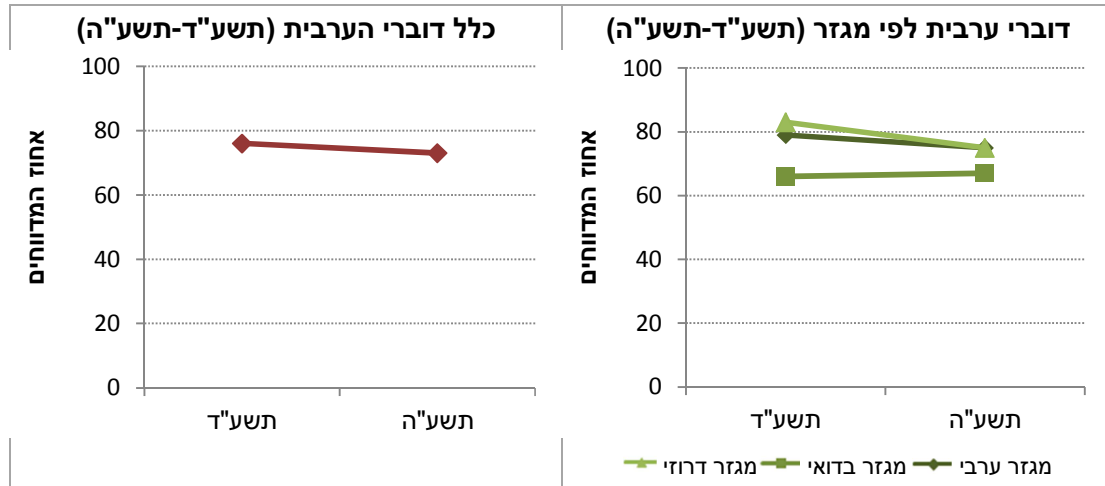
לוח 12: דרכי הוראת השפה העברית בבית הספר – נתוני המדד המסכם על פי דיווח תלמידים

בשנים תשע"ד-תשע"ה

שנה	כלל הנבחרים	מגזר ערבי	מגזר בדואי	מגזר דרוזי
תשע"ד	76%	79%	66%	83%
תשע"ה	73%	75%	67%	75%

⁵ הרכב המדד השתנה משנה שעברה עקב הוצאת ההיגד "המורה מתרגמת לערבית את מה שהיא אומרת בעברית" מחישוב המדד. הערכים שמדווחים כאן שונים מהדוח שפורסם בתשע"ד.

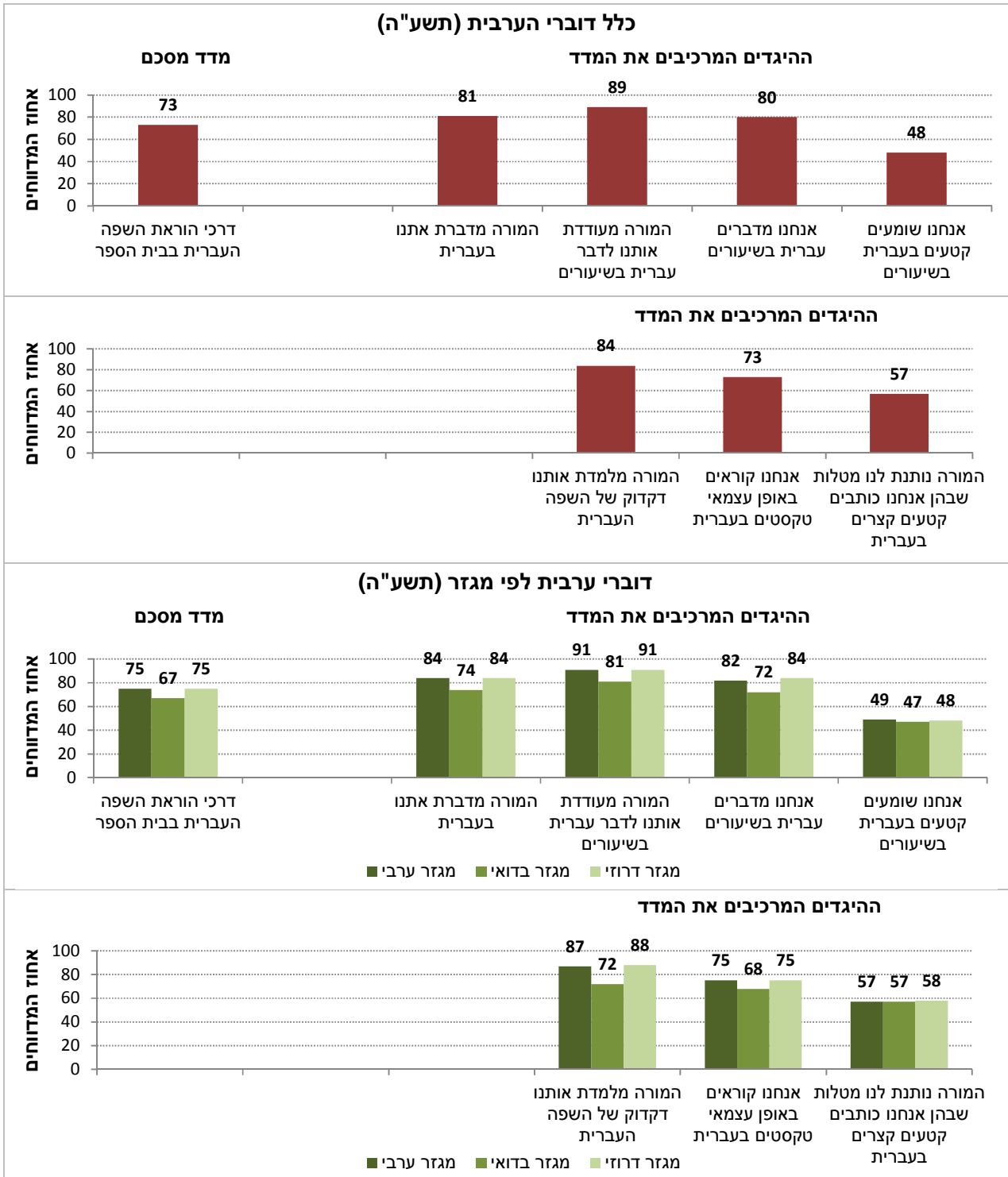
תרשים 15: דרכי הוראת השפה העברית בבית הספר – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי תלמידים בשנים תשע"ד-תשע"ה

מהתבוננות בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם, בתרשים 16, עולה כי ישנה שונות בין ההיגדים השונים; מרבית התלמידים מדווחים כי המורה מעודדת אותם לדבר בעברית בשיעורים (89%), שהם לומדים דקדוק של השפה העברית (84%), שהמורה מדברת איתם בעברית (81%), שהם נוהגים לדבר עברית בשיעורים (80%) וכן שהם נוהגים לקרוא באופן עצמאי טקסטים (73%). באשר להבעה בכתב, שיעור נמוך יותר של תלמידים מדווחים על עיסוק במטלות כתיבה של קטעים קצרים בעברית (57%). שיעורי התלמידים המדווחים כי הם שומעים קטעים בעברית במהלך השיעור הם הנמוכים ביותר (48%).

עוד עולה מהתבוננות בנתוני ההיגדים, בהשוואה לפי מגזרים, כי תלמידים מהמגזר הערבי ומהמגזר הדרוזי מדווחים בשיעורים דומים על ההיגדים השונים. לעומתם, תלמידים מהמגזר הבדואי מדווחים בשיעורים נמוכים במרבית ההיגדים. מגמה שונה נרשמה בהיגדים בעלי שיעורי דיווח בינוניים (מטלות כתיבה ושמיעת קטעים), ובהם שיעורי המדווחים דומים בשלושת המגזרים.

תרשים 16: דרכי הוראת השפה העברית בבית הספר – נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו על פי דיווחי תלמידים בשנת תשע"ה

7.3 חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר

המדד מורכב מחמישה היגדים בנושא זה. להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר

- א. "קורא סיפורים בעברית"
- ב. "קורא וכותב בעברית באינטרנט"
- ג. "מאזין לשירים בעברית"
- ד. "צופה בתוכניות טלוויזיה או בסרטים בעברית"
- ה. "מדבר בעברית עם אנשים מחוץ לבית (בקניונים, בפארקים ועוד)"

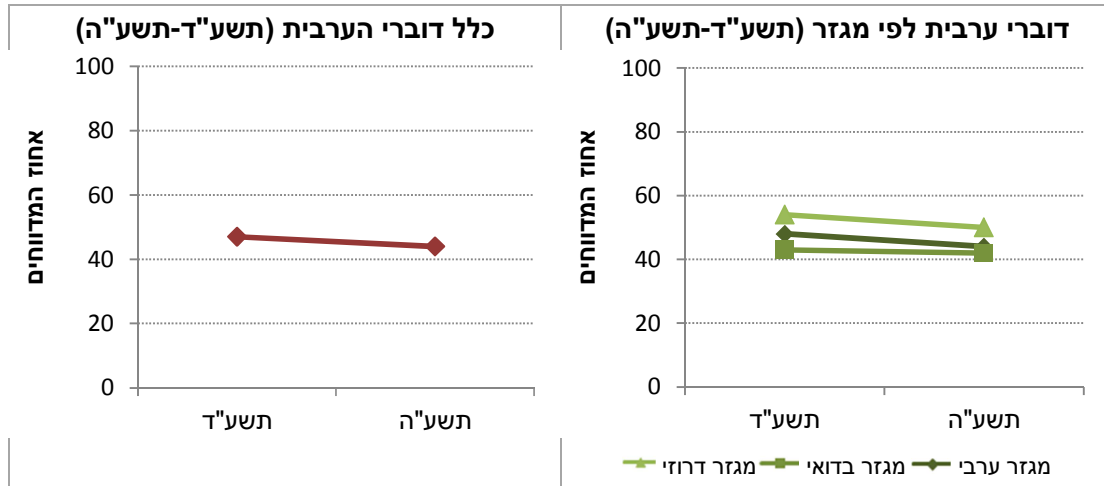
בלוח 13 ובתרשים 17 מוצגים שיעורי הדיווח על המדד חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר בקרב כלל דוברי הערבית ובקרב כל מגזר בנפרד, עבור השנים תשע"ד ותשע"ה. מבט כללי בנתוני התרשים מגלה כי בשנת תשע"ה פחות ממחצית התלמידים (44%) מדווחים על חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר. שיעור התלמידים במגזר הערבי והדרוזי אשר מדווחים על חשיפה לעברית מחוץ לבית הספר גבוה מעט בהשוואה למגזר הבדואי (44% ו 50% לעומת 42%, בהתאמה). עוד עולה כי בין השנים תשע"ד לתשע"ה לא חל שינוי של ממש בדיווחי כלל התלמידים (47% ו-44%, בהתאמה). בהתבוננות בכל אחד מהמגזרים עולה כי שיעור המדווחים במגזר הבדואי נותר יציב בין השנים ואילו במגזר הדרוזי ובמגזר הערבי חלה ירידה קלה בין השנים (4% בכל אחד מהמגזרים).

לוח 13: חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי תלמידים בשנים תשע"ד-תשע"ה

שנה	כלל הנבחנים	מגזר ערבי	מגזר בדואי	מגזר דרוזי
תשע"ד	47%	48%	43%	54%
תשע"ה	44%	44%	42%	50%

תרשים 17: חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי

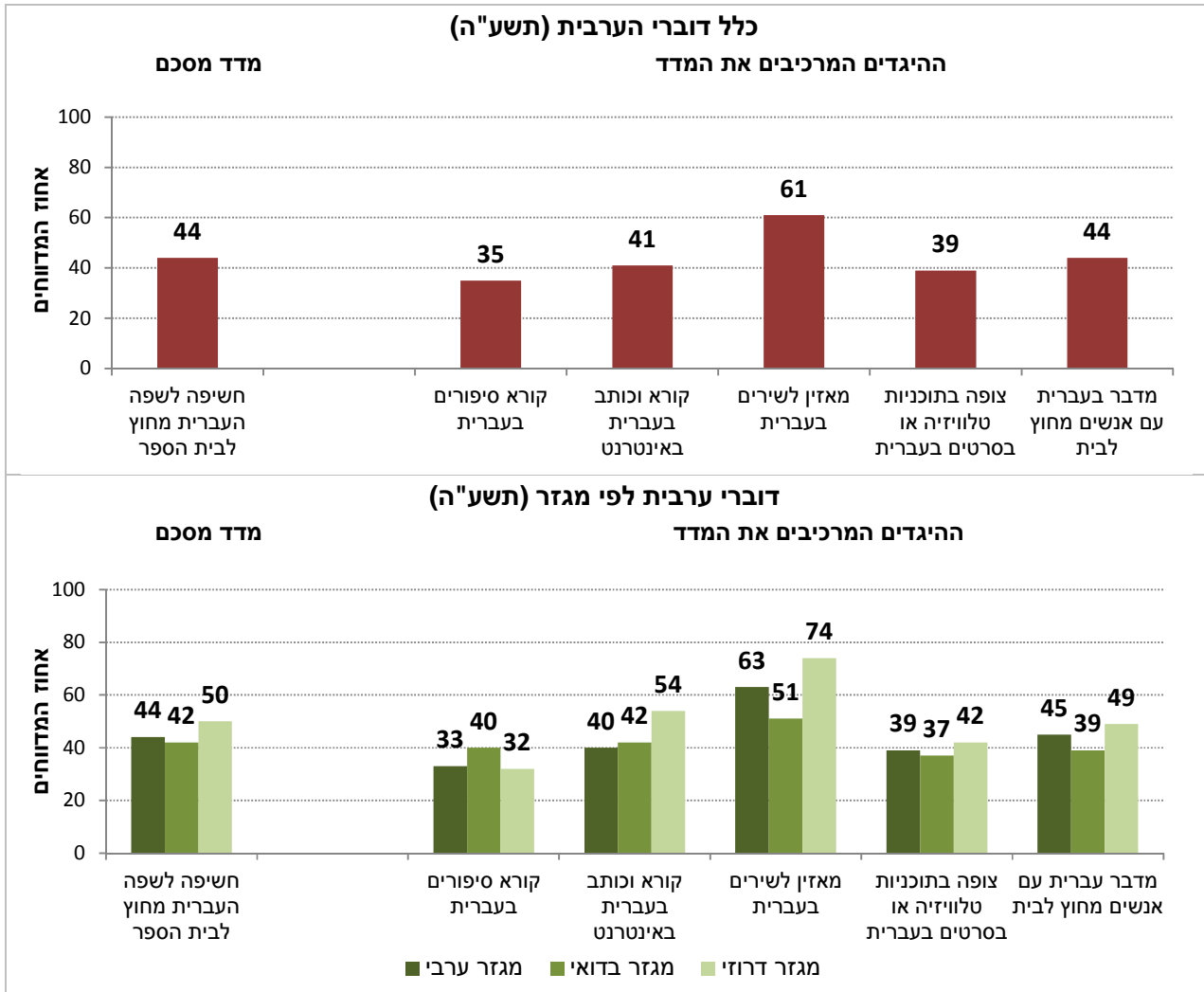
תלמידים בשנים תשע"ד-תשע"ה

מהתבוננות בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם, בתרשים 18, עולה כי ישנה שונות בין ההיגדים השונים; מרבית התלמידים מדווחים כי הם מאזינים לשירים בעברית (61%), אך שיעור נמוך יותר של תלמידים מדווחים על דיבור בעברית עם אנשים מחוץ לבית (44%), על קריאה וכתובה באינטרנט בעברית (41%) ועל צפייה בתוכניות טלוויזיה או בסרטים בעברית (39%); בשיעורים הנמוכים ביותר מדווחים התלמידים על קריאת סיפורים בעברית (35%).

עוד עולה מהתבוננות בנתוני ההיגדים, בהשוואה לפי מגזרים, כי תלמידים מהמגזר הדרוזי מדווחים על ההיגדים השונים בשיעורים גבוהים יחסית, בפרט על חשיפה לשפה העברית דרך האזנה לשירים וקריאה וכתובה בעברית באינטרנט. תלמידים מהמגזר הערבי מדווחים על האזנה לשירים בעברית ועל דיבור בעברית מחוץ לבית בשיעורים גבוהים יחסית לתלמידים במגזר הבדואי. בשאר דרכי החשיפה, דיווחי התלמידים בשני מגזרים אלו דומים. כמו כן, תלמידים מהמגזר הבדואי מדווחים בשיעורים גבוהים יחסית לתלמידים בשני המגזרים האחרים על קריאת סיפורים בעברית.

תרשים 18: חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר – נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו על פי דיווחי תלמידים בשנת תשע"ה

7.4 עמדות חיוביות כלפי לימודי השפה העברית

המדד מורכב משלושה היגדים בנושא זה. להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: עמדות חיוביות כלפי לימודי השפה העברית

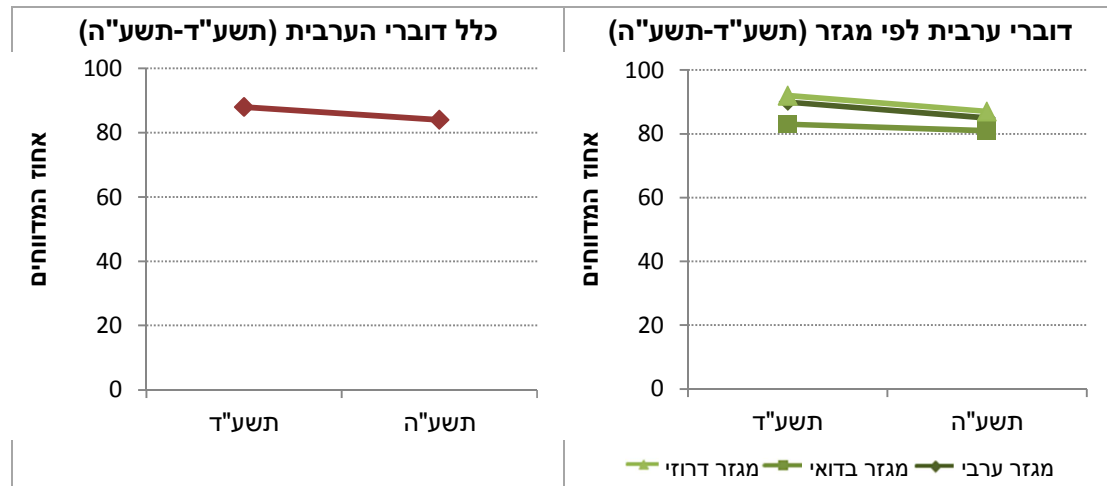
- א. "אני נהנה ללמוד עברית בבית הספר"
- ב. "חשוב לי ללמוד עברית"
- ג. "ידיעת עברית תסייע לי להצליח בעתיד"

בלוח 14 ובתרשים 19 מוצגים שיעורי הדיווח על המדד עמדות חיוביות כלפי לימוד השפה העברית בקרב כלל דוברי הערבית ובקרב כל מגזר בנפרד, עבור השנים תשע"ד ותשע"ה. מבט כללי בנתונים העולים מתרשים 19 מגלה כי בשנת תשע"ה מרבית התלמידים (84%) מדווחים על עמדות חיוביות כלפי לימודי השפה העברית. שיעורי התלמידים במגזר הערבי והדרוזי אשר מדווחים על עמדות חיוביות כלפי לימודי השפה העברית גבוה בהשוואה למגזר הבדואי (85% ו-87% לעומת 81%, בהתאמה). עוד עולה כי בין השנים תשע"ד לתשע"ה נרשמה ירידה קלה בדיווחי התלמידים (4% הנובעת מירידה בדיווחי תלמידים במגזר הדרוזי ובמגזר הערבי (5% בכל אחד מהמגזרים), ואילו שיעור המדווחים במגזר הבדואי נותר יציב בין השנים.

לוח 14: עמדות חיוביות כלפי לימודי השפה העברית – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי תלמידים בשנים תשע"ד-תשע"ה

שנה	כלל הנבחים	מגזר ערבי	מגזר בדואי	מגזר דרוזי
תשע"ד	88%	90%	83%	92%
תשע"ה	84%	85%	81%	87%

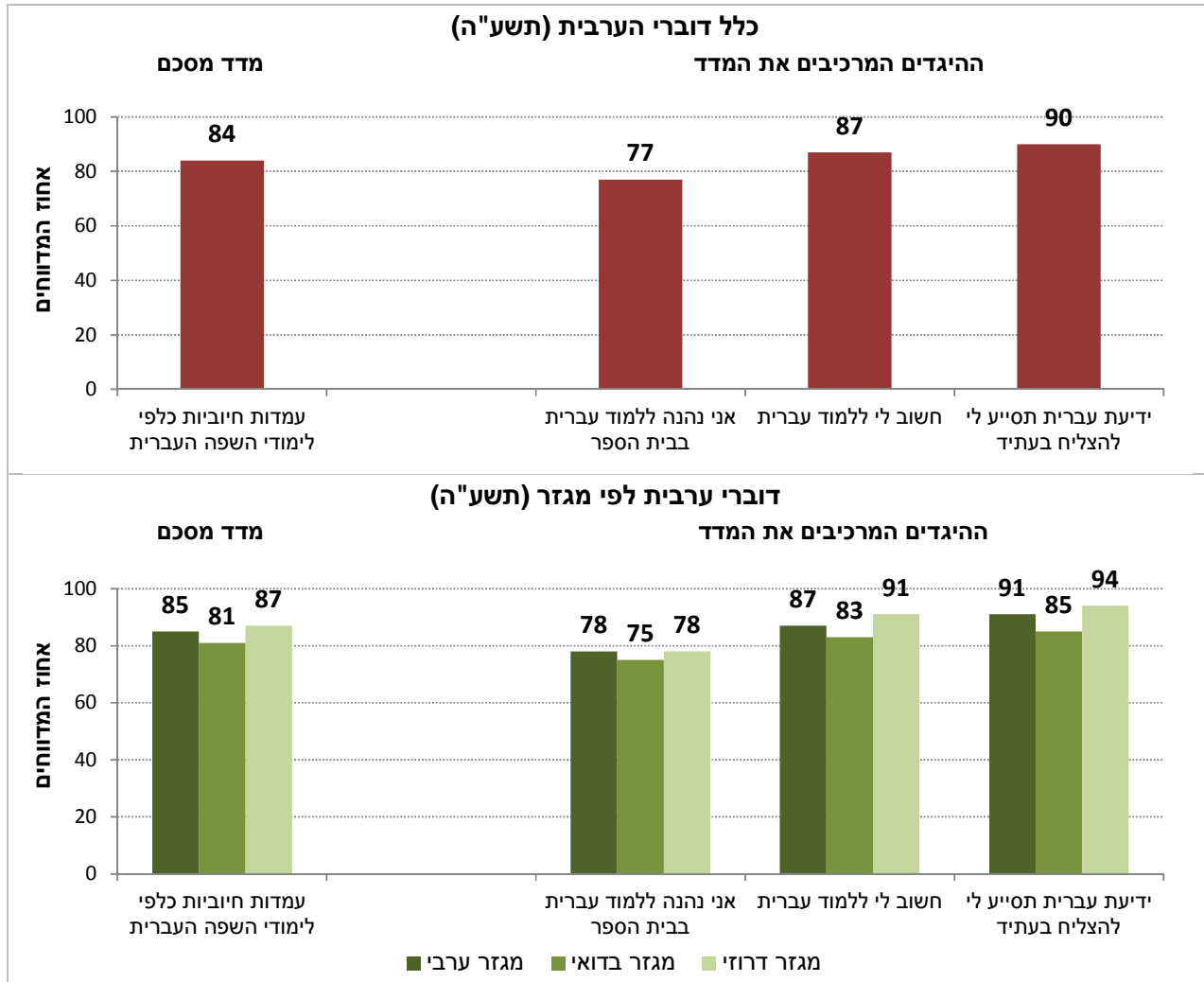
תרשים 19: עמדות חיוביות כלפי לימודי השפה העברית – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי תלמידים בשנים תשע"ד-תשע"ה

מהתבוננות בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם, בתרשים 20, עולה כי שיעורי הדיווח דומים מעבר להיגדים השונים; מרבית התלמידים מדווחים כי הם מאמינים שידיעת העברית תסייע להם להצליח בעתיד (90%), ושחשוב להם ללמוד עברית (87%). בשיעורים הנמוכים ביותר מדווחים התלמידים כי הם נהנים מלימודי העברית בבית הספר (77%).

עוד עולה מהתבוננות בנתוני ההיגדים, בהשוואה לפי מגזרים, כי בהיגדים המתייחסים לחשיבות השפה העברית התלמידים במגזר הדרוזי מדווחים בשיעורים גבוהים במעט בהשוואה לתלמידים במגזר הערבי, בעוד תלמידים במגזר הבדואי מדווחים בשיעורים נמוכים מעט יותר. לעומת זאת, בהיגד המתייחס להנאה מהלמידה, תלמידים משלושת המגזרים מדווחים בשיעורים דומים על ההיגד.

תרשים 20: עמדות חיוביות כלפי לימודי השפה העברית – נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו על פי דיווחי תלמידים בשנת תשע"ה

7.5 מסוגלות עצמית בשפה העברית

המדד מורכב משלושה היגדים בנושא זה. להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: מסוגלות עצמית בשפה העברית

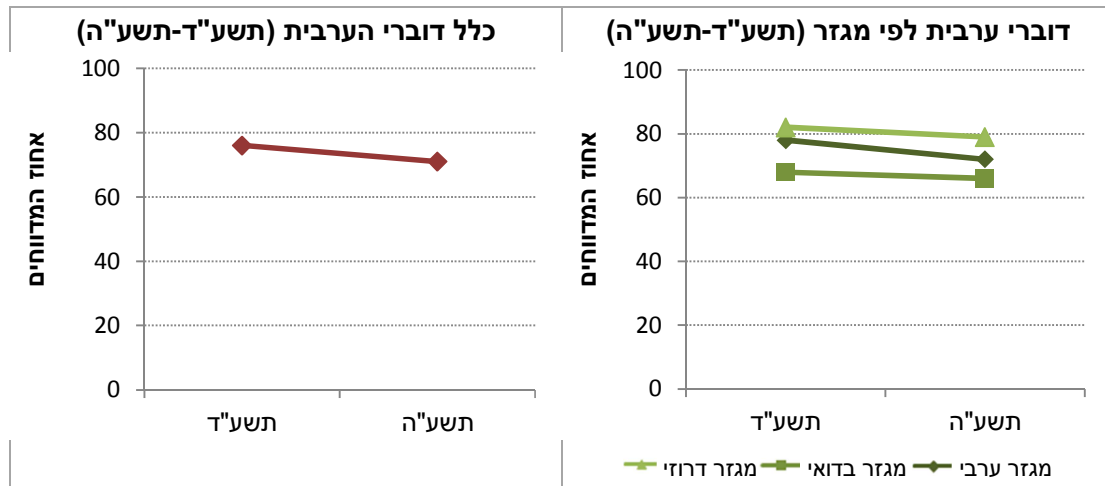
- א. "אני יכול להבין דברים שאני קורא בעברית (שלטים, פרסומות, סיפורים ועוד)"
- ב. "אני יכול להבין דברים שאני שומע בעברית (שיחות בין אנשים, סרטים, תכניות טלוויזיה ועוד)"
- ג. "אני יכול לשוחח עם אנשים בעברית"

בלוח 15 ובתרשים 21 מוצגים שיעורי הדיווח על המדד **מסוגלות עצמית בשפה העברית** בקרב כלל דוברי הערבית ובקרב כל מגזר בנפרד, עבור השנים תשע"ד ותשע"ה. מבט כללי בנתונים העולים מתרשים 21 מגלה כי בשנת תשע"ה מרבית התלמידים (71%) מדווחים על מסוגלות עצמית בשפה העברית. שיעור התלמידים במגזר הערבי והדרוזי אשר מדווחים על עמדות חיוביות כלפי לימודי השפה העברית גבוה בהשוואה למגזר הבדואי (72%-ו-79% לעומת 66%, בהתאמה). עוד עולה כי בין השנים תשע"ד לתשע"ה נרשמה ירידה בדיווחי התלמידים (5%) הנובעת מירידה בדיווחי תלמידים במגזר הערבי (6%). במגזר הדרוזי ובמגזר הבדואי לא חל שינוי של ממש בדיווחי התלמידים בין השנים.

לוח 15: מסוגלות עצמית בשפה העברית – נתוני המדד המסכם על פי דיווח תלמידים בשנים תשע"ד-תשע"ה

שנה	כלל הנבחים	מגזר ערבי	מגזר בדואי	מגזר דרוזי
תשע"ד	76%	78%	68%	82%
תשע"ה	71%	72%	66%	79%

תרשים 21: מסוגלות עצמית בשפה העברית – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי תלמידים בשנים תשע"ד-תשע"ה

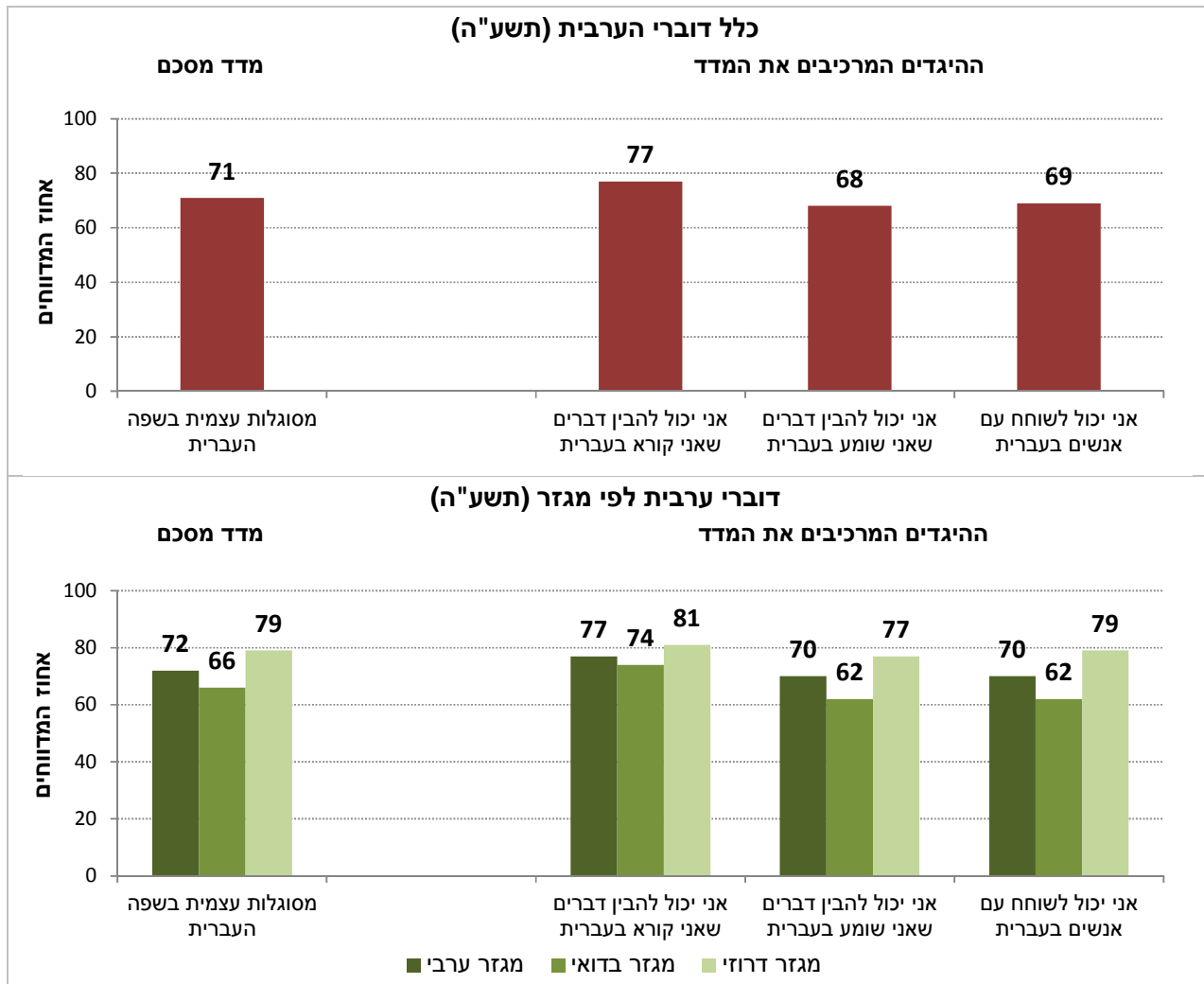

מהתבוננות בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם, בתרשים 22, עולה כי התלמידים מדווחים בשיעור דומה על ההיגדים השונים; מרבית התלמידים מדווחים כי הם יכולים להבין דברים שהם קוראים בעברית (77%), ומדווחים בשיעורים מעט נמוכים יותר כי הם יכולים לשוחח עם אנשים בעברית (69%) ולהבין דברים שהם שומעים בעברית (68%).

עוד עולה מהתבוננות בנתוני ההיגדים, בהשוואה לפי מגזרים, כי בשלושת ההיגדים המרכיבים את המדד תלמידי המגזר הדרוזי מדווחים בשיעורים הגבוהים ביותר על היגדי המדד, ותלמידי המגזר הבדואי מדווחים עליהם בשיעורים הנמוכים ביותר.

תרשים 22: מסוגלות עצמית בשפה העברית – נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו על פי דיווחי תלמידים בשנת תשע"ה

7.6 סיכום הממצאים מפרק עמדות תלמידים

ניתוח עמדות התלמידים מלמד כי התלמידים מדווחים בשיעורים גבוהים על מדדים מרכזיים המודדים פעילויות ועמדות המשפיעות על רכישה מוצלחת של השפה העברית. שיעורי התלמידים המדווחים על חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר נמוכים יותר.

- **התלמידים הם בעלי עמדות חיוביות מאוד כלפי לימוד השפה העברית;** הרוב הגדול של התלמידים מסכימים כי ידיעת השפה העברית תסייע להם להצליח בעתיד (90%) וכי חשוב להם ללמוד עברית (87%). מרבית התלמידים מדווחים כי הם נהנים ללמוד עברית בבית הספר (77%).
- התלמידים מדווחים בשיעורים גבוהים על **מסוגלות עצמית בשפה העברית** (71%) וכך גם על מגוון דרכי הוראת השפה העברית בבתי הספר (73%).
- המדד היחיד שעליו התלמידים מדווחים בשיעורים בינוניים הוא **חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר** (44%).
- התבוננות בשיעורי הדיווח על המדדים השונים, בקרב המגזרים השונים, חושפת כי, ככלל, **שיעורי הדיווח על ארבעת המדדים בקרב תלמידים מהמגזר הבודאי הם הנמוכים ביותר** – במיוחד ביחס למגוון דרכי ההוראה שאליהם הם נחשפים בבית הספר ולתחושת המסוגלות העצמית שלהם בשפה העברית. בהשוואה בין המגזר הערבי והמגזר הדרוזי עולה כי שיעור המדווחים על המדדים במגזר הדרוזי גבוה משיעור המדווחים במגזר הערבי או דומה לו.
- כיוון הפערים בין המגזרים העולה מהדיווח העצמי של התלמידים על המסוגלות העצמית שלהם בשפה העברית תואם לכיוון הפערים בין המגזרים בציוני ההישגים.

8. הוראת השפה העברית – עמדות מורים

8.1 עמדות מורים כלפי לימודי השפה העברית – במבט על

השאלון למורה נועד, בין השאר, לאפיין את דרכי ההוראה של המורים לעברית ולזהות את הצרכים והקשיים שלהם במקצוע. השאלון כלל 16 היגדים המתקבצים לארבעה מדדים מסכמים בנוגע להוראת השפה העברית: **שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים** (מצגות מחשב וגלישה באינטרנט); **שימוש בחומר כתוב**; **טיפוח מיומנויות בשפה העברית** (האופניות השונות של השפה); **וטיפוח עבודת צוות של מורים** (פעילויות שונות במסגרת ישיבות צוות המורים). פירוט מלא של ההיגדים מופיע עם תיאור הממצאים עבור כל מדד. נוסף על כך, השאלון כלל 5 היגדים בנושא גורמים המקשים על הוראת העברית, אשר יוצגו בנפרד (ללא מדד מסכם).

עבור היגדים העוסקים בשימושים טכנולוגיים ולא טכנולוגיים נשאלו המורים "באיזו מידה אתה משתמש בכל אחד מן האמצעים שלהלן בשיעורי העברית שלך?". עבור היגדים העוסקים בטיפוח מיומנויות נשאלו המורים "באיזו מידה עבדת עם התלמידים בשיעורי העברית בחודש האחרון על טיפוח מיומנויות בתחומים שונים?". עבור היגדים העוסקים בפעילויות שונות במסגרת ישיבות צוות המורים נשאלו המורים "באיזו מידה היגד זה מתקיים במסגרת צוות המורים לעברית בבית ספרך".

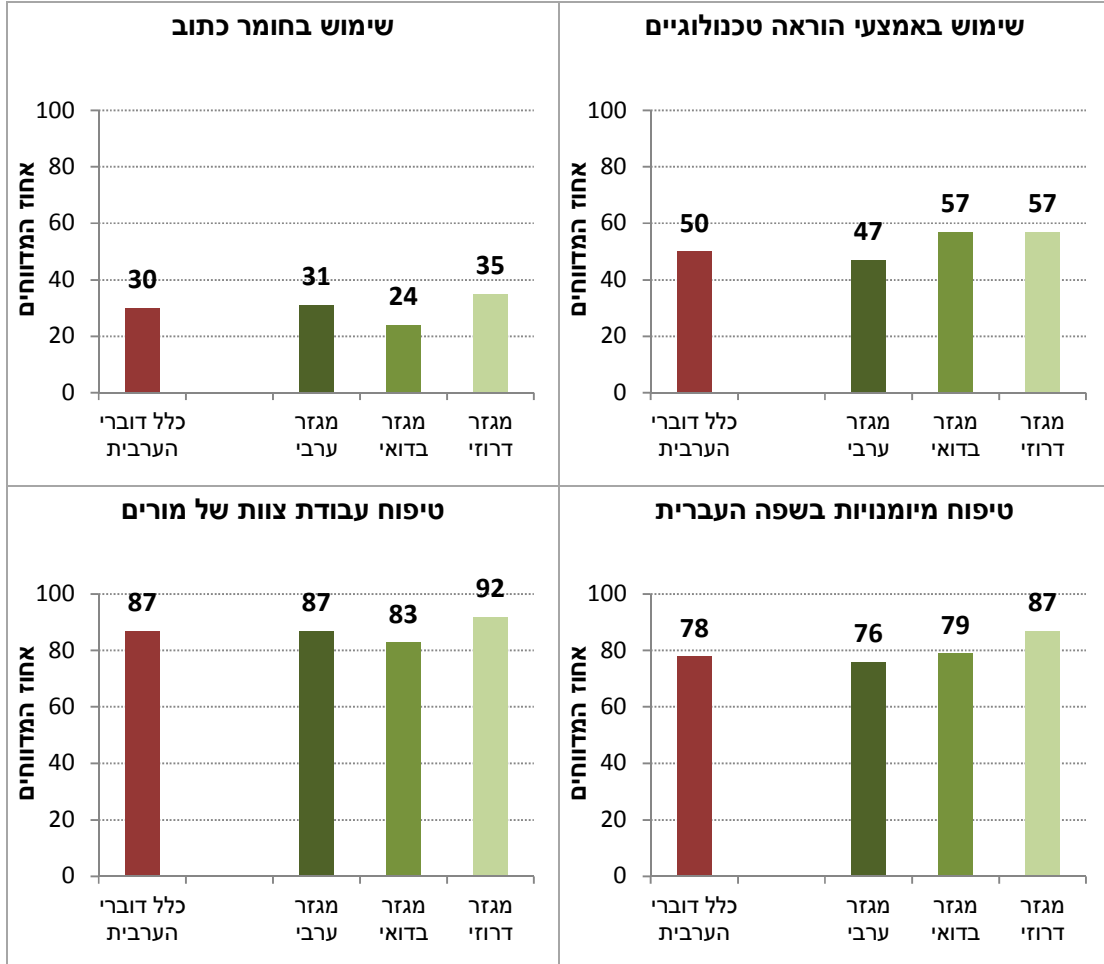
בכל המקרים נתבקשו המורים לענות על השאלות בסולם בן חמש דרגות, הנע מ-"במידה מועטה מאוד או כלל לא" (1) עד "במידה רבה מאוד" (5). לצורכי הדיווח על הממצאים, סווגו המשיבים אשר ציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (4 ו-5) כמדווחים על הפעילות המתוארת בהיגד. רמת הדיווח על המדד המסכם חושבה כממוצע אחוז המדווחים על כל ההיגדים המרכיבים את המדד.

עיון בתרשים 23 מלמד כי המורים מדווחים בשיעורים גבוהים על פעילויות המשפיעות על רכישה מוצלחת של השפה העברית; המורים מדווחים בשיעורים גבוהים על עבודת צוות (87%) ועל טיפוח המיומנויות השונות הקשורות לשפה העברית בקרב התלמידים (78%). שיעור הדיווח על שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים (50%) הוא בינוני. המורים מדווחים בשיעורים נמוכים על שימוש בחומר כתוב (30%).

זאת ועוד, התבוננות בשיעורי ההסכמה במדדים השונים, בקרב המגזרים השונים, חושפת כי כיוון הפערים בדיווחי המורים משתנה בין המדדים השונים. במדדים טיפוח מיומנויות בשפה העברית וטיפוח עבודת צוות של מורים, דיווחי המורים במגזר הדרוזי גבוהים במקצת מדיווחי המורים במגזרים הערבי והבדואי. כמו כן, שיעור המורים המדווחים על שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים במגזר הערבי נמוך משיעורי המורים המדווחים על כך במגזרים הדרוזי והבדואי. באשר לשימוש בחומר כתוב, שיעור המורים במגזר הבדואי המדווחים על כך נמוך בהשוואה למגזרים האחרים.

תרשים 23: נתוני המדדים המסכמים בנושאים השונים על פי דיווחי מורים בשנת תשע"ה, כלל

דוברי הערבית ולפי מגזר

8.2 שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים

המדד מורכב מארבעה היגדים⁶ בנושא זה. להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים

- א. "תכניות טלוויזיה בעברית"
- ב. "אתרי אינטרנט בעברית"
- ג. "מצגות מחשב"
- ד. "קלטות אודיו (למשל להשמעת שירים וסיפורים)"

בלוח 16 ובתרשים 24 מוצגים שיעורי הדיווח על המדד **שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים** בקרב כלל דוברי הערבית ובקרב כל מגזר בנפרד, עבור השנים תשע"ד ותשע"ה. מבט כללי בנתונים העולים מתרשים 24 מגלה כי מחצית מהמורים (50%) מדווחים על שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים בשיעורי העברית. שיעור המורים אשר מדווחים על שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים (47%) במגזר הערבי נמוך בהשוואה למגזר הבדואי והדרוזי (57% בשני המגזרים). התבוננות לפי מגזרים מלמדת כי שיעור המדווחים במגזר הבדואי ובמגזר הערבי עלה (8% ו-4%, בהתאמה), ואילו במגזר הדרוזי אין הבדל של ממש בדיווחים בין שתי השנים.

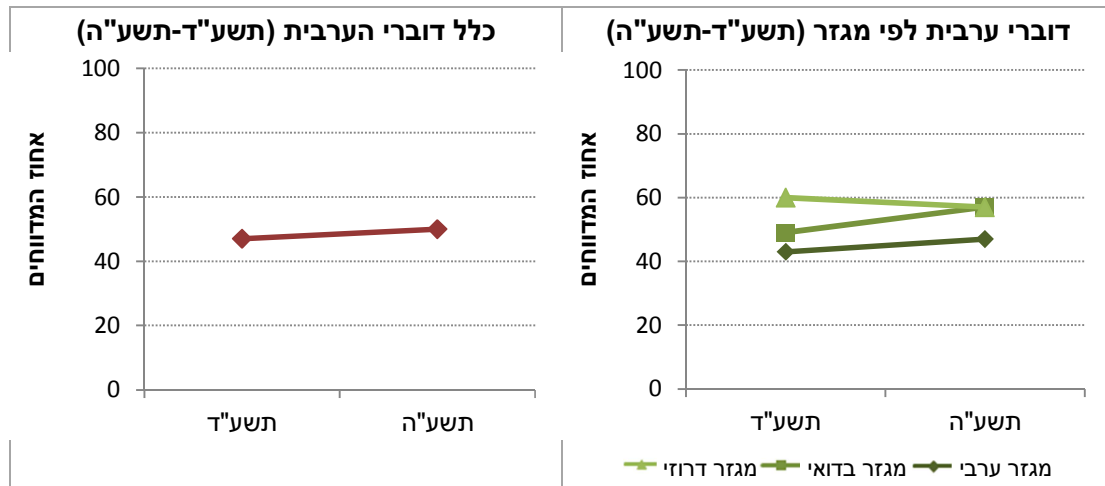
לוח 16: שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים – נתוני המדד המסכם על פי דיווח המורים בשנים תשע"ד-תשע"ה

שנה	כלל הנבחרים	מגזר ערבי	מגזר בדואי	מגזר דרוזי
תשע"ד	47%	43%	49%	60%
תשע"ה	50%	47%	57%	57%

⁶ הרכב המדד השתנה משנה שעברה עקב הוספת ההיגדים "שימוש בתכניות טלוויזיה בעברית" ו"שימוש בקלטות אודיו" לחישוב המדד. הערכים שמדווחים כאן שונים מהדוח שפורסם בתשע"ד.

תרשים 24: שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי מורים בשנים

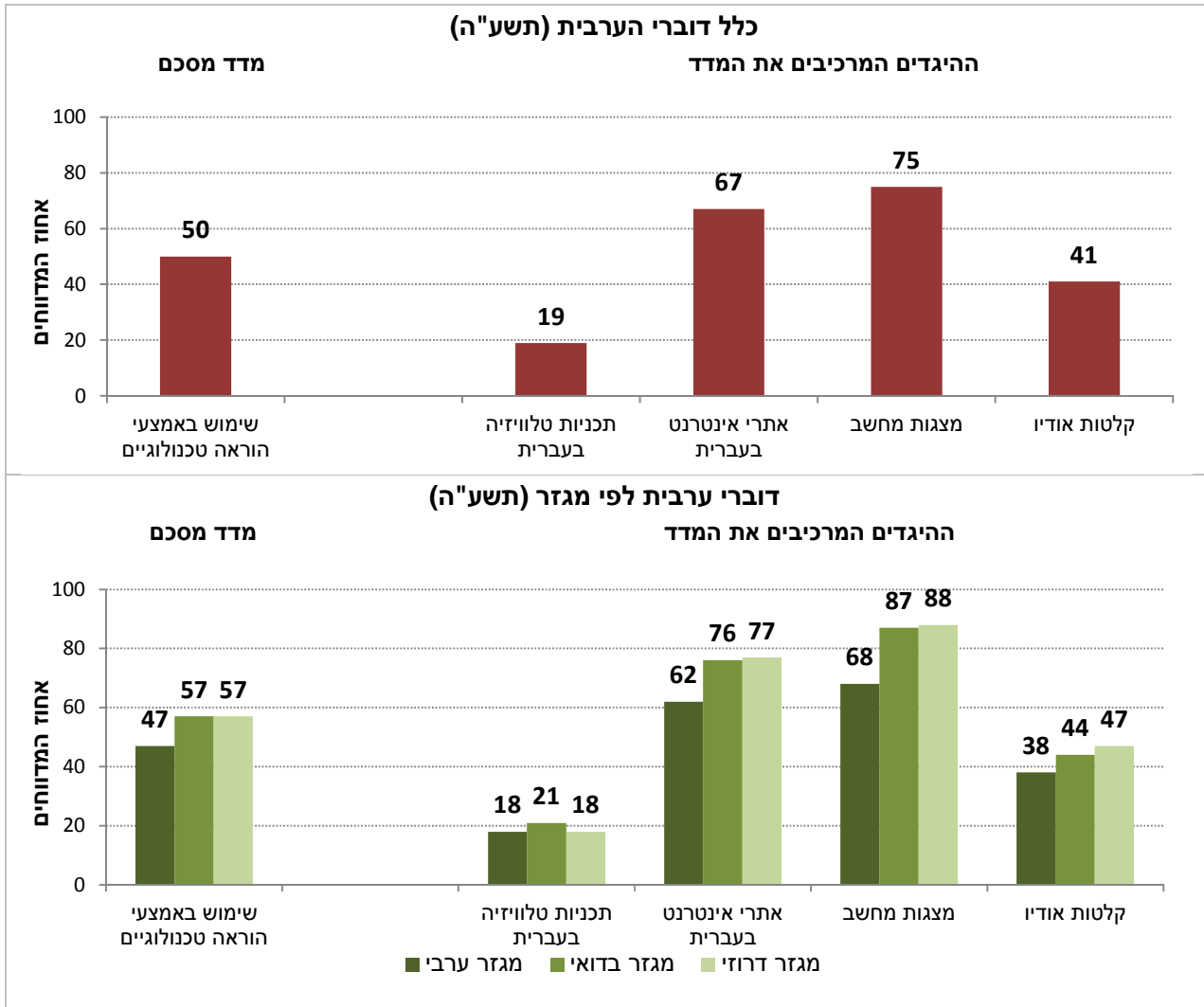
תשע"ד-תשע"ה

מהתבוננות בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם, בתרשים 25, עולה כי ישנה שונות בין ההיגדים השונים; מרבית המורים מדווחים כי הם משתמשים במצגות מחשב בשיעורים (75%), באתרי אינטרנט בעברית (67%), ובשיעור נמוך יותר, בקלטות אודיו (41%). בשיעורים הנמוכים ביותר מדווחים המורים כי הם משתמשים בתכניות טלוויזיה בעברית (19%) במסגרת שיעורי העברית.

עוד עולה מהתבוננות בנתוני ההיגדים, בהשוואה לפי מגזרים, כי מורים מהמגזר הבדואי ומהמגזר הדרוזי מדווחים בשיעורים דומים על ההיגדים השונים. לעומתם, מורים מהמגזר הערבי מדווחים בשיעורים נמוכים יותר במרבית ההיגדים. מגמה שונה נרשמה לגבי השימוש בתכניות הטלוויזיה בעברית – שיעור המדווחים דומה בכל המגזרים.

תרשים 25: שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים – נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו על פי דיווחי מורים בשנת תשע"ה

8.3 שימוש בחומר כתוב

המדד מורכב משלושה היגדים⁷ בנושא זה. להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: שימוש בחומר כתוב

- א. "עיתונים בעברית"
- ב. "ספרי לימוד בעברית לילדים דוברי עברית שפת אם"
- ג. "ספרי קריאה שאינם ספרי לימוד"

בלוח 17 ובתרשים 26 מוצגים שיעורי הדיווח על המדד **שימוש בחומר כתוב** בקרב כלל דוברי הערבית ובקרב כל מגזר בנפרד, עבור השנים תשע"ד ותשע"ה. מבט כללי בנתונים העולים מתרשים 26 מגלה כי 30% מהמורים מדווחים על שימוש בחומר כתוב שאינו ספרי לימוד בשיעורי העברית. שיעור המורים במגזר הבדואי אשר מדווחים על שימוש בחומר כתוב (24%) נמוך בהשוואה למגזר הערבי והדרוזי (31% ו-35% בהתאמה). התבוננות לפי מגזרים מלמדת כי שיעור המדווחים במגזר הדרוזי עלה ב-6% בין השנים, ואילו בקרב המגזר הערבי והמגזר הבדואי לא חל שינוי של ממש.

לוח 17: שימוש בחומר כתוב – נתוני המדד המסכם על פי דיווח המורים בשנים תשע"ד-תשע"ה

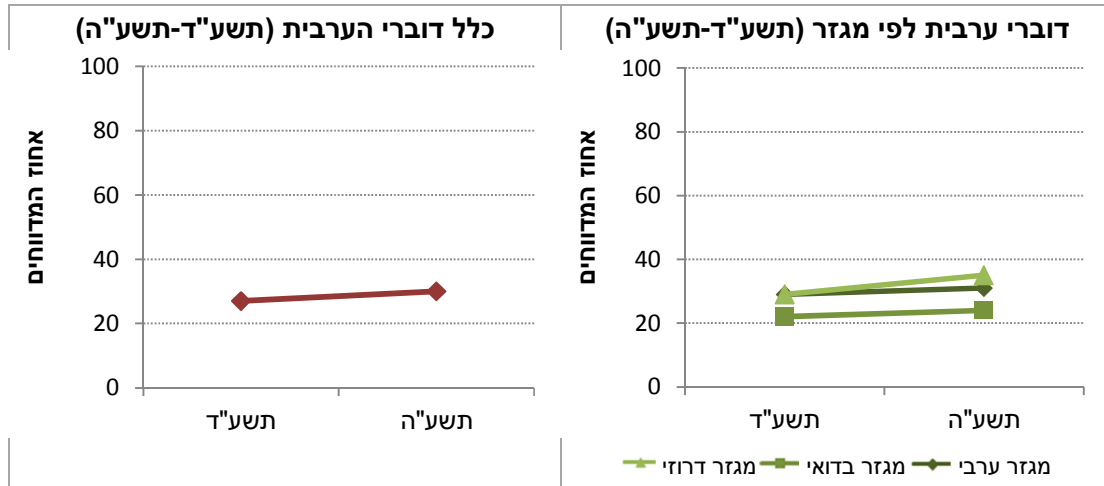
שנה	כלל הנבחרים	מגזר ערבי	מגזר בדואי	מגזר דרוזי
תשע"ד	27%	29%	22%	29%
תשע"ה	30%	31%	24%	35%

⁷ הרכב המדד השתנה משנה שעברה עקב הוצאת ההיגדים "שימוש בתכניות טלוויזיה בעברית" ו"שימוש בקלטות אודיו" מחישוב המדד. הערכים שמדווחים כאן שונים מהדוח שפורסם בתשע"ד.

תרשים 26: שימוש בחומר כתוב – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי מורים בשנים תשע"ד-תשע"ה

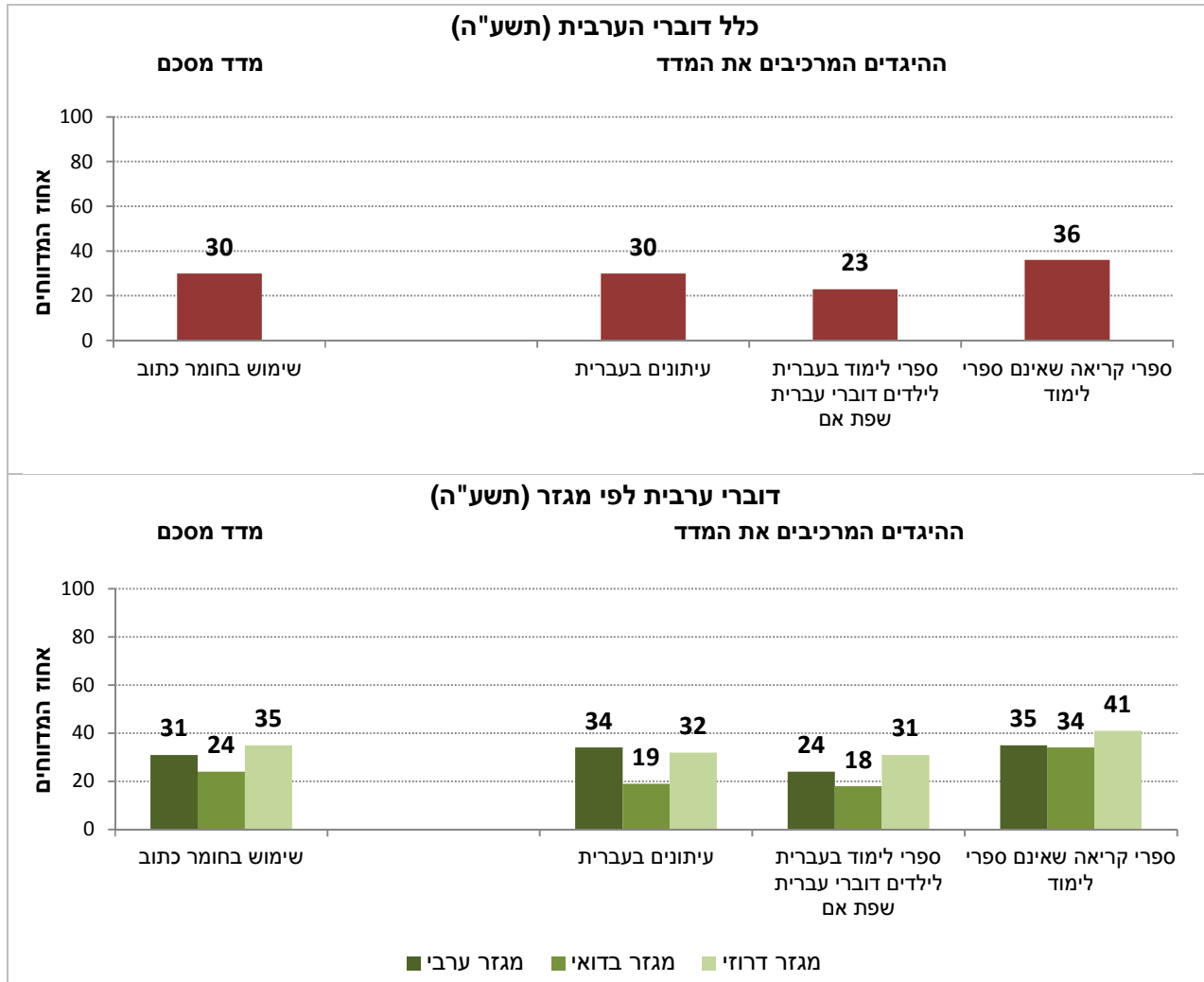
תשע"ה

מהתבוננות בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם, בתרשים 27, עולה כי ישנה שונות בין ההיגדים השונים; כשליש מהמורים מדווחים על שימוש בספרי קריאה שאינם ספרי לימוד (36%) או על שימוש בעיתונים בעברית (30%). בשיעורים הנמוכים ביותר מדווחים המורים כי הם משתמשים בספרי לימוד בעברית לילדים דוברי עברית שפת אם (23%).

עוד עולה מהתבוננות בנתוני ההיגדים בהשוואה לפי מגזרים, כי, ככלל, מורים מהמגזר הערבי ומהמגזר הדרוזי מדווחים על ההיגדים השונים בשיעורים גבוהים יותר מאשר המורים מהמגזר הבדואי.

תרשים 27: שימוש בחומר כתוב – נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו על פי דיווחי מורים בשנת תשע"ה

8.4 טיפוח מיומנות בשפה העברית

המדד מורכב מחמישה היגדים בנושא זה. להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: טיפוח מיומנות בשפה העברית

- א. "הבנת הנקרא"
- ב. "הבנת הנשמע והאזנה"
- ג. "הבעה בכתב"
- ד. "ידע לשוני (דקדוק)"
- ה. "השפה הדבורה"

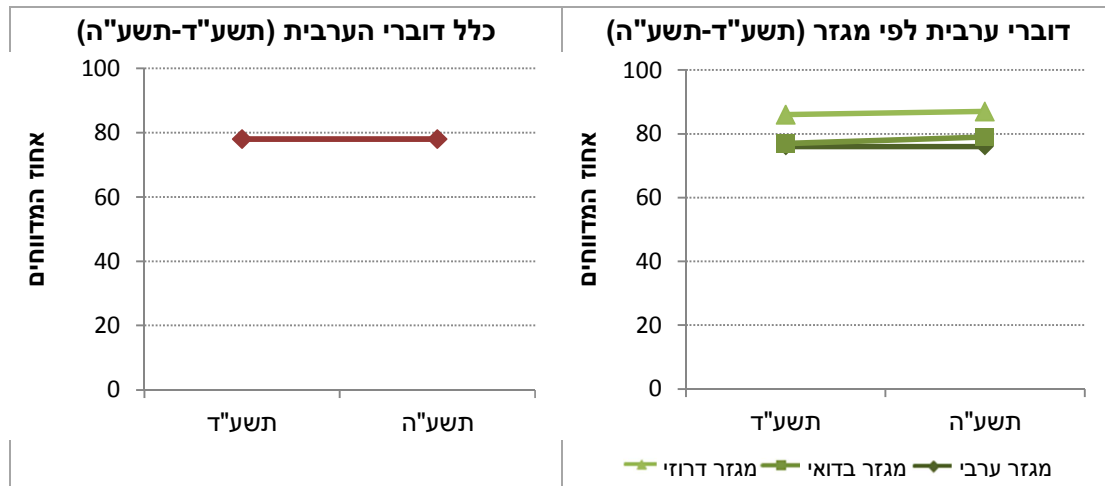
בלוח 18 ובתרשים 28 מוצגים שיעורי הדיווח על המדד **טיפוח מיומנויות בשפה העברית** בקרב כלל דוברי הערבית ובקרב כל מגזר בנפרד, עבור השנים תשע"ד ותשע"ה. מבט כללי בנתונים העולים מתרשים 28 מגלה כי מרבית המורים מדווחים על טיפוח מיומנויות בשפה העברית (78%). שיעור המורים אשר מדווחים על טיפוח מיומנויות בשפה העברית (87%) במגזר הדרוזי גבוה בהשוואה למגזר הערבי והבדואי (76% ו-79% בהתאמה). התבוננות לפי מגזרים מלמדת כי בכל המגזרים שיעור המדווחים נשאר יציב יחסית בהשוואה לשנה שעברה.

לוח 18: טיפוח מיומנות בשפה העברית – נתוני המדד המסכם על פי דיווח המורים בשנים תשע"ד-תשע"ה

שנה	כלל הנבחים	מגזר ערבי	מגזר בדואי	מגזר דרוזי
תשע"ד	78%	76%	77%	86%
תשע"ה	78%	76%	79%	87%

תרשים 28: טיפוח מיומנות בשפה העברית – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי מורים בשנים

תשע"ד-תשע"ה

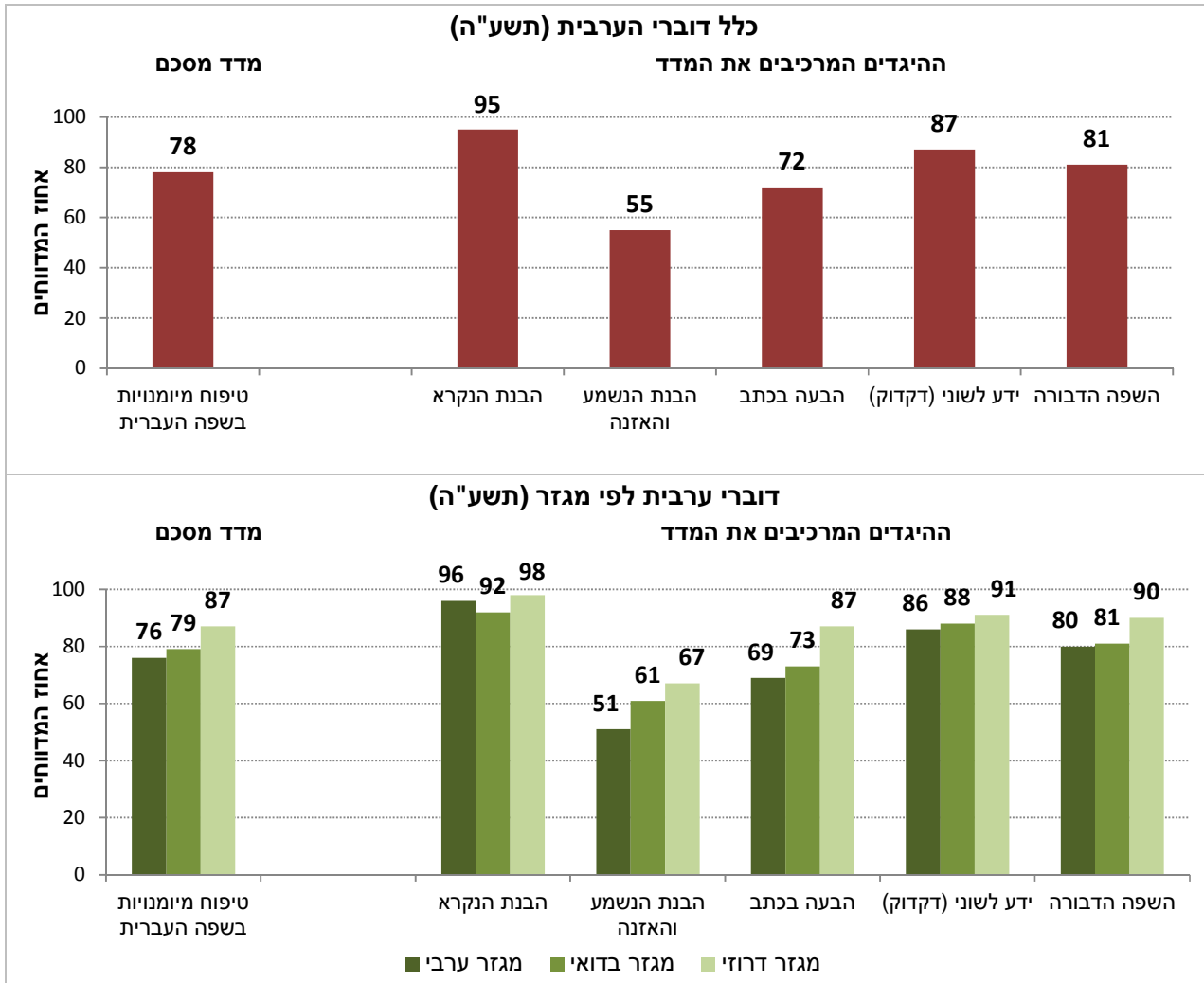

מהתבוננות בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם, בתרשים 29, עולה כי ישנה שונות בין ההיגדים השונים; מרבית המורים מדווחים כי הם מטפחים מיומנויות הבנת הנקרא (95%), ידע לשוני (87%), שפה דבורה (81%), ובשיעור נמוך יותר, הבעה בכתב (72%). בשיעורים הנמוכים ביותר מדווחים המורים כי הם מטפחים מיומנויות הבנת הנשמע והאזנה (55%) במסגרת שיעורי העברית.

עוד עולה מהתבוננות בנתוני ההיגדים, בהשוואה לפי מגזרים, כי במיומנויות הבנת הנקרא וידע לשוני לא נמצאו הבדלים משמעותיים בין דיווחי המורים בשלושת המגזרים. לעומת זאת, במיומנויות הבנת הנשמע, הבעה בכתב ושפה דבורה נמצא כי מורים במגזר הדרוזי מדווחים בשיעורים גבוהים יותר על טיפוח המיומנויות בהשוואה למורים בשני המגזרים האחרים. ראוי לציין כי רק כמחצית מהמורים במגזר הבדואי דיווחו על טיפוח הבנת הנשמע והאזנה בקרב תלמידיהם.

תרשים 29: טיפוח מיומנות בשפה העברית – נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו על פי

דיווחי מורים בשנת תשע"ה

8.5 טיפוח עבודת צוות של מורים

המדד מורכב מארבעה היגדים בנושא זה. להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: טיפוח עבודת צוות של מורים

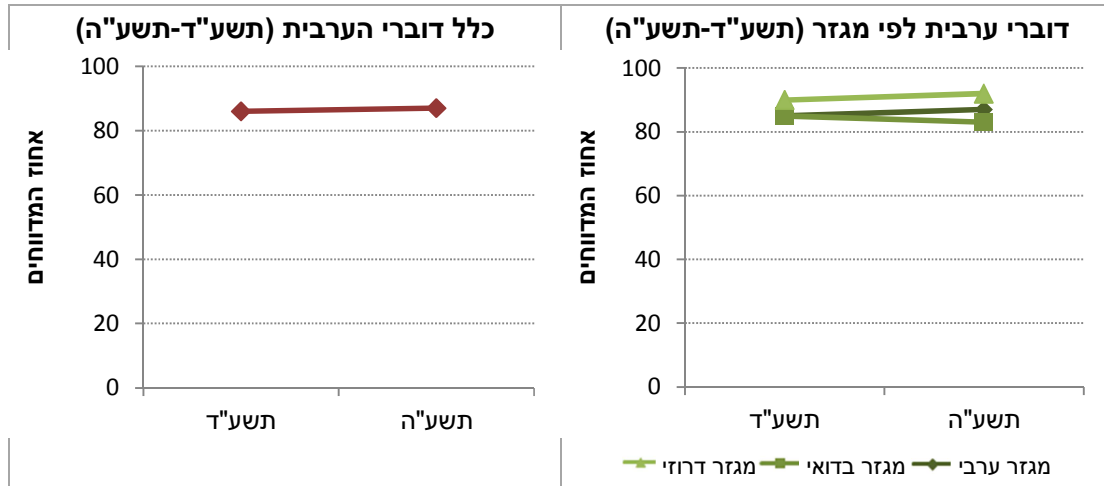
- א. "המורים דנים כיצד לקרב את השפה העברית לעולמם של התלמידים בבית הספר"
- ב. "המורים מגבשים יחד דרכים להערכת תלמידים בעברית (כגון: באילו כלי הערכה להשתמש, באילו דרכים לתת ציונים ומשוב לתלמידים, וכד")"
- ג. "המורים מפתחים יחד חומרי הוראה - למידה בעברית"
- ד. "המורים מנתחים יחד את ההתנסויות שלהם בהוראת העברית וחושבים על יישום התובנות בכיתה"

בלוח 19 ובתרשים 30 מוצגים שיעורי הדיווח על המדד **טיפוח עבודת צוות של מורים** בקרב כלל דוברי הערבית ובקרב כל מגזר בנפרד, עבור השנים תשע"ד ותשע"ה. מבט כללי בנתונים העולים מתרשים 30 מגלה כי מרבית המורים מדווחים על טיפוח עבודת צוות (87%). שיעור המורים אשר מדווחים על טיפוח עבודת צוות (92%) במגזר הדרוזי גבוה בהשוואה למגזר הערבי והבדואי (87% ו-83% בהתאמה). התבוננות לפי מגזרים מלמדת כי בכל המגזרים שיעור המדווחים נשאר יציב יחסית בהשוואה לשנה שעברה.

לוח 19: טיפוח עבודת צוות של מורים – נתוני המדד המסכם על פי דיווח המורים בשנים תשע"ד-תשע"ה

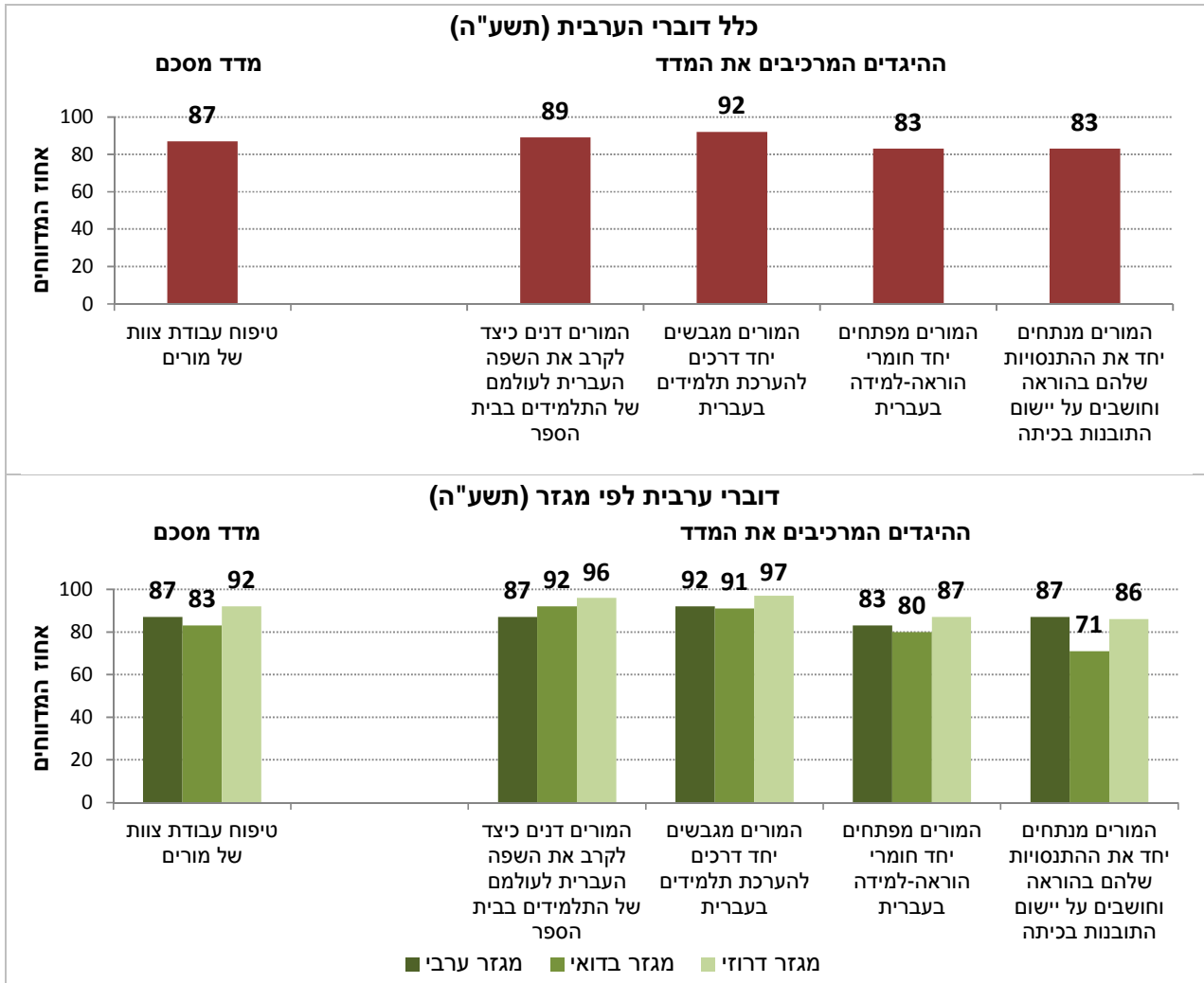
שנה	כלל הנבחים	מגזר ערבי	מגזר בדואי	מגזר דרוזי
תשע"ד	86%	85%	85%	90%
תשע"ה	87%	87%	83%	92%

תרשים 30: טיפוח עבודת צוות של מורים – נתוני המדד המסכם על פי דיווחי מורים בשנים תשע"ד-תשע"ה

רוב מוחלט של המורים דיווחו כי בבית הספר שבו הם מלמדים קיים צוות מורים (יש יותר ממורה אחד). בתרשים 31 מוצג שיעור הדיווח על המדד **טיפוח עבודת צוות של מורים** ושיעורי הדיווח על ההיגדים המרכיבים אותו בקרב כלל דוברי הערבית ובחלוקה לפי מגזרים. עיון בתרשימים אלו מלמד כי המורים מדווחים בשיעורים גבוהים על טיפוח עבודת צוות של מורים; המורים מעידים על עצמם שהם מגבשים יחד דרכים להערכת תלמידים בעברית (92%), שהם משתתפים בדיונים על אודות קירוב השפה העברית לעולמם של התלמידים בבית הספר (89%), מפתחים יחד חומרי הוראה-למידה בעברית (83%) ומנתחים יחד את ההתנסויות שלהם בהוראת העברית וחושבים על יישום התובנות בכיתה (83%). לא נרשמו הבדלים של ממש בין שלושת המגזרים בהיבטים אלו, מלבד ההיבט הנוגע לניתוח משותף של התנסויות בהוראה. בהיבט זה שיעור המדווחים במגזר הבדואי נמוך במידה רבה משיעור המדווחים במגזרים האחרים.

תרשים 31: טיפוח עבודת צוות של מורים – נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו על פי דיווחי תלמידים בשנת תשע"ה

8.6 גורמים המקשים על הוראת העברית בבית הספר

בנושא זה הוצגו למורים חמישה היגדים, והם התבקשו לציין, עבור כל היגד, באיזו מידה נפגעת, לדעתם, איכות הוראת העברית בבית ספרם בשל הבעיה שמתוארת בהיגד. המורים יכלו גם לציין עבור כל גורם ש"הבעיה לא קיימת בבית הספר", כלומר שאין מחסור בגורם זה. להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

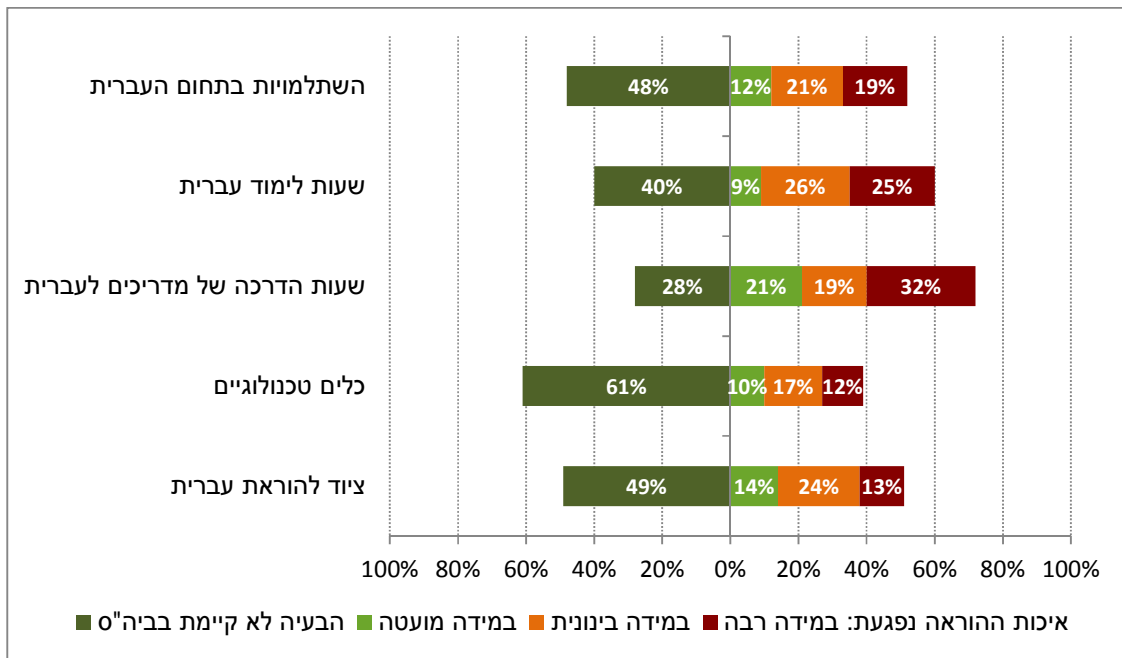
גורמים המקשים על הוראת העברית בבית הספר

- א. "מחסור בציוד להוראת עברית (למשל ספרים, מילונים, עיתונים וכד")
- ב. "מחסור בכלים טכנולוגיים (כמו מחשבים עם אינטרנט, טלוויזיות וכד")
- ג. "מחסור בשעות הדרכה בבית הספר של מדריכים לעברית"
- ד. "מחסור בשעות לימוד עברית"
- ה. "מחסור בהשתלמויות בתחום העברית"

בתרשים 32 מוצגים שיעורי הדיווח על **גורמים המקשים על הוראת העברית בבית הספר** בקרב כלל דוברי הערבית, ובלוח 20 מוצגים שיעורי הדיווח על היגדים אלו בקרב כל מגזר בנפרד. תרשים 32 מראה שהגורמים המקשים ביותר על הוראת העברית הם מחסור בשעות הדרכה של מדריכים לעברית ומחסור בשעות לימוד עברית (51% מדווחים על פגיעה בינונית או רבה באיכות ההוראה). בנוגע למחסור בהשתלמויות בתחום העברית, בציוד להוראת עברית ובכלים טכנולוגיים, שיעור המדווחים על פגיעה בינונית או רבה של גורמים אלו באיכות ההוראה נמוך יותר (40%, 37% ו-29%, בהתאמה).

מלוח 20 עולה כי על פי דיווחי המורים מהמגזר הערבי ומהמגזר הדרוזי, הגורמים הפוגעים במידה הרבה ביותר באיכות הוראת העברית הם מחסור בשעות הדרכה בביה"ס של מדריכים לעברית ומחסור בשעות לימוד בעברית. בקרב מורים מהמגזר הבדואי הגורם הפוגע ביותר באיכות ההוראה, יחסית לשאר הגורמים שנבדקו, הוא מחסור בהשתלמויות בתחום העברית. בהסתכלות על שיעור המורים שצינו כי הבעיה לא קיימת בבית הספר, 48% מהמורים במגזר הבדואי דיווחו שמחסור בשעות הדרכה למורים אינו מהווה בעיה, לעומת 21% ו-26% שדיווחו כך במגזר הערבי והדרוזי, בהתאמה. באופן דומה, 57% מהמורים במגזר הבדואי דיווחו שמחסור בשעות לימוד עברית אינו מהווה בעיה, לעומת 33% ו-40% שדיווחו כך במגזר הערבי והדרוזי, בהתאמה.

תרשים 32: גורמים המקשים על הוראת העברית – על פי דיווחי מורים בשנת תשע"ה

לוח 20: גורמים המקשים על הוראת העברית – נתוני ההיגדים על פי דיווח המורים בשנת תשע"ה

באיזו מידה הגורם פוגע באיכות הוראת העברית בבית ספרך?						
הבעיה לא קיימת בביה"ס	במידה מועטה	במידה בינונית	במידה רבה	מגזר	גורם	
50%	12%	22%	16%	ערבי	מחסור בציוד להוראת עברית	
45%	21%	26%	7%	בדואי		
50%	11%	26%	14%	דרוזי		
62%	11%	18%	9%	ערבי	מחסור בכלים טכנולוגיים	
65%	6%	13%	17%	בדואי		
53%	8%	23%	16%	דרוזי		
21%	22%	21%	35%	ערבי	מחסור בשעות הדרכה של מדריכים לעברית	
48%	18%	11%	23%	בדואי		
26%	15%	26%	33%	דרוזי		
33%	9%	29%	29%	ערבי	מחסור בשעות לימוד עברית	
57%	12%	18%	13%	בדואי		
40%	7%	25%	29%	דרוזי		
46%	14%	21%	19%	ערבי	מחסור בהשתלמויות בתחום העברית	
51%	7%	19%	23%	בדואי		
54%	9%	28%	9%	דרוזי		

8.7 סיכום הממצאים מפרק עמדות מורים

ניתוח עמדות המורים מלמד כי המורים מדווחים בשיעורים גבוהים על פעילויות ופרקטיקות שונות אשר תורמות לרכישה מוצלחת של השפה העברית.

- רוב המורים לעברית מדווחים כי הם **שותפים לעבודת צוות מקצועית בבית ספרם** (87%). המורים מעידים על עצמם שהם מגבשים יחד דרכים להערכת תלמידים בעברית (92%), משתתפים בדיונים על אודות קירוב השפה העברית לעולמם של התלמידים בבית הספר (89%), מפתחים יחד חומרי הוראה-למידה בעברית (83%) ומנתחים יחד את ההתנסויות שלהם בהוראת העברית וחושבים על יישום התובנות בכיתה (83%).
- המורים מדווחים בשיעורים גבוהים כי הם **מטפחים מיומנויות בשפה העברית** (78%). בתוך כך, שיעורי המורים המדווחים על טיפוח מיומנויות של הבנת הנקרא, ידע לשוני ושפה דבורה (95%, 87% ו-81%, בהתאמה) גבוהים משיעורי המדווחים על מיומנויות של הבעה בכתב (72%) ועל הבנת הנשמע והאזנה (55%).
- בהיגדים הקשורים לאמצעי ההוראה נמצא כי המורים מדווחים בשיעורים בינוניים (50%) על **שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים** (מצגות מחשב, אתרי אינטרנט, קלטות אודיו ותוכניות טלוויזיה); מנגד, המורים דיווחו על **שימוש בחומר כתוב** (שאינו ספרי לימוד) בשיעור נמוך יחסית (30%).
- התבוננות בשיעורי ההסכמה במדדים השונים, בקרב המגזרים השונים, חושפת כי כיוון הפערים בדיווחי המורים משתנה בין המדדים השונים. במדדים טיפוח מיומנויות בשפה העברית וטיפוח עבודת צוות של מורים, דיווחי המורים במגזר הדרוזי גבוהים במקצת מדיווחי המורים במגזרים הערבי והבדואי. כמו כן, שיעור המורים המדווחים על שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים במגזר הערבי נמוך משיעורי המורים המדווחים במגזרים הדרוזי והבדואי. באשר לשימוש בחומר כתוב, שיעור המורים המדווחים על כך במגזר הבדואי נמוך בהשוואה למגזרים האחרים.
- באשר לגורמים המקשים, לדעת המורים, על הוראת העברית בבית הספר, המורים ציינו את הגורמים מחסור בשעות הדרכה של מדריכים לעברית ומחסור בשעות לימוד עברית כגורמים המקשים ביותר (בעיקר במגזרים הערבי והדרוזי, שבהם מעל למחצית מהמורים דיווחו על פגיעה במידה בינונית או רבה). בנוגע למחסור בהשתלמויות בתחום העברית, בציוד להוראת עברית ובכלים טכנולוגיים, שיעור המדווחים על פגיעה בינונית או רבה של גורמים אלו באיכות ההוראה נמוך יותר, ומחצית מהמורים ואף יותר ציינו כי הבעיה לא קיימת בבית הספר.

לוח 21: הציון הכולל במבחן לאורך שנים – כלל הנבחנים – מספר נבחנים, ממוצע וסטיית תקן, לפי מגדר ולפי רקע חברתי-כלכלי

כלל דוברי הערבית			
סטיית תקן	ממוצע	מספר נבחנים	
			סך הכול
100	500	4,481	
			לפי מגדר
101	487	2,117	בנים
97	513	2,363	בנות
			תשע"ד
			לפי רקע חברתי כלכלי
96	480	2,794	נמוך
95	538	1,427	בינוני
78	574	240	גבוה
			סך הכול
95	505	4,331	
			לפי מגדר
95	493	2,073	בנים
94	517	2,258	בנות
			תשע"ה
			לפי רקע חברתי כלכלי
90	481	2,526	נמוך
91	543	1,529	בינוני
82	565	262	גבוה

לוח 22: הציון הכולל במבחן לאורך שנים – מספר נבחנים, ממוצע וסטיית תקן, לפי מגזר, לפי

מגדר ולפי רקע חברתי-כלכלי

מגזר דרוזי			מגזר בדואי			מגזר ערבי			
סטיית תקן	ממוצע	מספר נבחנים	סטיית תקן	ממוצע	מספר נבחנים	סטיית תקן	ממוצע	מספר נבחנים	
סך הכול									
87	551	824	95	451	1,239	96	513	2,418	
לפי מגדר									
88	537	402	92	436	544	99	500	1,171	בנים
84	565	422	96	466	694	92	525	1,247	בנות
לפי רקע חברתי כלכלי									
89	528	509	92	445	1,087	93	494	1,198	נמוך
68	592	305	106	506	149	94	534	973	בינוני
72	608	10	-	-	-	78	573	230	גבוה
סך הכול									
90	556	749	87	467	1,088	94	512	2,494	
לפי מגדר									
91	537	357	86	451	517	93	502	1,199	בנים
85	573	392	85	483	571	94	521	1,295	בנות
לפי רקע חברתי כלכלי									
90	536	463	85	460	942	88	485	1,121	נמוך
76	594	286	81	523	145	92	539	1,098	בינוני
-	-	-	-	-	-	82	565	262	גבוה

לוח 23: הציון הכולל במבחן לאורך שנים – מספר נבחנים, ממוצע וסטיית תקן, לפי מחוז גיאוגרפי

מגזר דרוזי		מגזר בדואי			מגזר ערבי				
סטיית תקן	ממוצע	מספר נבחנים	סטיית תקן	ממוצע	מספר נבחנים	סטיית תקן	ממוצע	מספר נבחנים	
87	541	647	83	479	549	91	527	822	צפון
72	601	177	-	-	-	101	490	655	חיפה
-	-	-	-	-	-	95	489	836	מרכז
-	-	-	-	-	-	76	601	105	תל אביב
-	-	-	97	444	675	-	-	-	דרום
90	550	586	94	490	410	90	519	832	צפון
76	596	163	-	-	-	98	501	697	חיפה
-	-	-	-	-	-	97	501	759	מרכז
-	-	-	-	-	-	73	606	180	תל אביב
-	-	-	85	462	654	-	-	-	דרום

לוח 24: הציון הכולל במבחן לאורך שנים – מספר נבחנים, ממוצע וסטיית תקן, לפי מחוז גיאוגרפי וסוג

יישוב

לא מעורב			מעורב			
סטיית תקן	ממוצע	מספר נבחנים	סטיית תקן	ממוצע	מספר נבחנים	
91	526	718	90	543	104	צפון
99	484	480	100	555	175	חיפה
94	489	514	99	488	322	מרכז
-	-	-	76	601	105	תל אביב
89	519	723	101	513	109	צפון
96	496	482	100	551	215	חיפה
95	504	464	103	493	295	מרכז
-	-	-	73	606	180	תל אביב

לוח 25: פערים בהישגים במבחן בשנת תשע"ה בחלוקה לנושאים, במונחי סטיות תקן

פער בין בני ובנות**	פער בין המגזר הערבי והמגזר הדרוזי*	פער בין המגזר הערבי והמגזר הבדואי*		
-0.28	0.42	-0.66	הבעה בכתב	תשע"ד
-0.12	0.38	-0.47	הבנת הנשמע	
-0.18	0.36	-0.60	ידע לשוני	
-0.28	0.24	-0.44	הבנת הנקרא ברמת טקסט	
-0.29	0.40	-0.59	הבעה בכתב	תשע"ה
-0.08	0.39	-0.35	הבנת הנשמע	
-0.22	0.37	-0.52	ידע לשוני	
-0.23	0.40	-0.27	הבנת הנקרא ברמת טקסט	

* ערך חיובי מציין פער לטובת המגזר הערבי.

** ערך חיובי מציין פער לטובת הבנים.

לוח 26: נתוני המדדים המסכמים וההיגדים המרכיבים אותם על פי דיווחי תלמידים בשנים תשע"ד

ותשע"ה, כלל דוברי הערבית ולפי מגזר

מגזר דרוזי	מגזר בדואי	מגזר ערבי	כלל דוברי הערבית		
824	1,239	2,418	4,481	מספר משיבים	תשע"ד
749	1,088	2,494	4,331	מספר משיבים	תשע"ה
83%	66%	79%	76%	מדד מסכם: דרכי הוראת השפה העברית בבית הספר	
88%	70%	86%	82%	המורה מדברת אתנו בעברית	תשע"ד
95%	79%	93%	90%	המורה מעודדת אתנו לדבר עברית בשיעורים	
88%	68%	87%	82%	אנחנו מדברים עברית בשיעורים (עונים על שאלות/שואלים שאלות ועוד)	
64%	46%	54%	53%	אנחנו שומעים קטעים בעברית בשיעורים (שירים, סיפורים, הוראות, שיחות)	
92%	71%	89%	85%	המורה מלמדת אותנו דקדוק של השפה העברית (למשל נטיית הפועל)	
82%	69%	77%	76%	אנחנו קוראים באופן עצמאי טקסטים בעברית	
70%	56%	65%	63%	המורה נותנת לנו מטלות שבהן אנחנו כותבים קטעים קצרים בעברית	
75%	67%	75%	73%	מדד מסכם: דרכי הוראת השפה העברית בבית הספר	
84%	74%	84%	81%	המורה מדברת אתנו בעברית	תשע"ה
91%	81%	91%	89%	המורה מעודדת אתנו לדבר עברית בשיעורים	
84%	72%	82%	80%	אנחנו מדברים עברית בשיעורים (עונים על שאלות/שואלים שאלות ועוד)	
48%	47%	49%	48%	אנחנו שומעים קטעים בעברית בשיעורים (שירים, סיפורים, הוראות, שיחות)	
88%	72%	87%	84%	המורה מלמדת אותנו דקדוק של השפה העברית (למשל נטיית הפועל)	
75%	68%	75%	73%	אנחנו קוראים באופן עצמאי טקסטים בעברית	
58%	57%	57%	57%	המורה נותנת לנו מטלות שבהן אנחנו כותבים קטעים קצרים בעברית	

המשך הלוח בעמוד הבא ⇐

המשך הלוח: נתוני המדדים המסכמים וההיגדים המרכיבים אותם על פי דיווחי תלמידים בשנים תשע"ד

ותשע"ה, כלל דוברי הערבית ולפי מגזר

מגזר דרוזי	מגזר בדואי	מגזר ערבי	כלל דוברי הערבית	
54%	43%	48%	47%	מדד מסכם: חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר
36%	41%	39%	39%	קורא סיפורים בעברית
62%	42%	45%	46%	קורא וכותב בעברית באינטרנט
68%	54%	63%	61%	מאזין לשירים בעברית
49%	39%	44%	43%	צופה בתוכניות טלוויזיה או בסרטים בעברית
53%	39%	50%	48%	מדבר בעברית עם אנשים מחוץ לבית (בקניונים, בפארקים ועוד)
50%	42%	44%	44%	מדד מסכם: חשיפה לשפה העברית מחוץ לבית הספר
32%	40%	33%	35%	קורא סיפורים בעברית
54%	42%	40%	41%	קורא וכותב בעברית באינטרנט
74%	51%	63%	61%	מאזין לשירים בעברית
42%	37%	39%	39%	צופה בתוכניות טלוויזיה או בסרטים בעברית
49%	39%	45%	44%	מדבר בעברית עם אנשים מחוץ לבית (בקניונים, בפארקים ועוד)
92%	83%	90%	88%	מדד מסכם: עמדות חיוביות כלפי השפה העברית
86%	77%	83%	82%	אני נהנה ללמוד עברית בבית הספר
95%	84%	92%	90%	חשוב לי ללמוד עברית
95%	87%	95%	93%	ידיעת עברית תסייע לי להצליח בעתיד
87%	81%	85%	84%	מדד מסכם: עמדות חיוביות כלפי השפה העברית
78%	75%	78%	77%	אני נהנה ללמוד עברית בבית הספר
91%	83%	87%	87%	חשוב לי ללמוד עברית
94%	85%	91%	90%	ידיעת עברית תסייע לי להצליח בעתיד
82%	68%	78%	76%	מדד מסכם: מסוגלות עצמית בשפה העברית
86%	74%	83%	81%	אני יכול להבין דברים שאני קורא בעברית (שלטים, פרסומות, סיפורים ועוד)
79%	67%	75%	74%	אני יכול להבין דברים שאני שומע בעברית (שיחות בין אנשים, סרטים, תכניות טלוויזיה ועוד)
80%	64%	75%	72%	אני יכול לשוחח עם אנשים בעברית
79%	66%	72%	71%	מדד מסכם: מסוגלות עצמית בשפה העברית
81%	74%	77%	77%	אני יכול להבין דברים שאני קורא בעברית (שלטים, פרסומות, סיפורים ועוד)
77%	62%	70%	68%	אני יכול להבין דברים שאני שומע בעברית (שיחות בין אנשים, סרטים, תכניות טלוויזיה ועוד)
79%	62%	70%	69%	אני יכול לשוחח עם אנשים בעברית

לוח 27: נתוני המדדים המסכמים וההיגדים המרכיבים אותם על פי דיווחי מורים בשנים תשע"ד ותשע"ה,

כלל דוברי הערבית ולפי מגזר

מגזר דרוזי	מגזר בדואי	מגזר ערבי	כלל דוברי הערבית		
63	86	162	311	מספר משיבים	תשע"ד
57	83	179	319	מספר משיבים	תשע"ה
60%	49%	43%	47%	מדד מסכם: שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים	תשע"ד
24%	19%	13%	16%	תכניות טלוויזיה בעברית	
78%	60%	59%	62%	אתרי אינטרנט בעברית	
87%	78%	63%	70%	מצגות מחשב	
51%	37%	37%	39%	קלטות אודיו	
57%	57%	47%	50%	מדד מסכם: שימוש באמצעי הוראה טכנולוגיים	תשע"ה
18%	21%	18%	19%	תכניות טלוויזיה בעברית	
77%	76%	62%	67%	אתרי אינטרנט בעברית	
88%	87%	68%	75%	מצגות מחשב	
47%	44%	38%	41%	קלטות אודיו	
29%	22%	29%	27%	מדד מסכם: שימוש בחומר כתוב	תשע"ד
22%	15%	32%	26%	עיתונים בעברית	
25%	21%	20%	21%	ספרי לימוד בעברית לילדים דוברי עברית שפת אם	
39%	31%	36%	35%	ספרי קריאה שאינם ספרי לימוד	
35%	24%	31%	30%	מדד מסכם: שימוש בחומר כתוב	תשע"ה
32%	19%	34%	30%	עיתונים בעברית	
31%	18%	24%	23%	ספרי לימוד בעברית לילדים דוברי עברית שפת אם	
41%	34%	35%	36%	ספרי קריאה שאינם ספרי לימוד	
86%	77%	76%	78%	מדד מסכם: טיפוח מיומנות בשפה העברית	תשע"ד
97%	89%	91%	92%	הבנת הנקרא	
61%	59%	48%	53%	הבנת הנשמע והאזנה	
87%	68%	69%	71%	הבעה בכתב	
92%	84%	88%	88%	ידע לשוני (דקדוק)	
92%	83%	85%	85%	השפה הדבורה	
87%	79%	76%	78%	מדד מסכם: טיפוח מיומנות בשפה העברית	תשע"ה
98%	92%	96%	95%	הבנת הנקרא	
67%	61%	51%	55%	הבנת הנשמע והאזנה	
87%	73%	69%	72%	הבעה בכתב	
91%	88%	86%	87%	ידע לשוני (דקדוק)	
90%	81%	80%	81%	השפה הדבורה	

המשך הלוח בעמוד הבא ⇐

המשך הלוח: נתוני המדדים המסכמים וההיגדים המרכיבים אותם על פי דיווחי מורים בשנים תשע"ד ותשע"ה, כלל דוברי הערבית ולפי מגזר

מגזר דרוזי	מגזר בדואי	מגזר ערבי	כלל דוברי הערבית		
90%	85%	85%	86%	מדד מסכם: מדד מסכם: טיפוח עבודת צוות של מורים	
92%	90%	88%	89%	המורים דנים כיצד לקרב את השפה העברית לעולמם של התלמידים בבית הספר	תשע"ד
92%	87%	88%	88%	המורים מגבשים יחד דרכים להערכת תלמידים בעברית	
89%	83%	80%	82%	המורים מפתחים יחד חומרי הוראה-למידה בעברית	
86%	79%	85%	84%	המורים מנתחים יחד את ההתנסויות שלהם בהוראת העברית וחושבים על יישום התובנות בכיתה	
92%	83%	87%	87%	מדד מסכם: מדד מסכם: טיפוח עבודת צוות של מורים	
96%	92%	87%	89%	המורים דנים כיצד לקרב את השפה העברית לעולמם של התלמידים בבית הספר	תשע"ה
97%	91%	92%	92%	המורים מגבשים יחד דרכים להערכת תלמידים בעברית	
87%	80%	83%	83%	המורים מפתחים יחד חומרי הוראה-למידה בעברית	
86%	71%	87%	83%	המורים מנתחים יחד את ההתנסויות שלהם בהוראת העברית וחושבים על יישום התובנות בכיתה	

לוח 28: גורמים המקשים על הוראת העברית בבית הספר על פי דיווחי מורים בשנת תשע"ה

איכות ההוראה נפגעת במידה רבה	הבעיה קיימת במידה בינונית	הבעיה קיימת במידה מועטה	הבעיה לא קיימת בבית הספר	
13%	24%	14%	49%	מחסור בציוד להוראת עברית (למשל ספרים, מילונים, עיתונים וכד')
12%	17%	10%	61%	מחסור בכלים טכנולוגיים (כמו מחשבים עם אינטרנט, טלוויזיות וכד')
32%	19%	21%	28%	מחסור בשעות הדרכה בבית הספר של מדריכים לעברית
25%	26%	9%	40%	מחסור בשעות לימוד עברית
19%	21%	12%	48%	מחסור בהשתלמויות בתחום העברית

הערה: נושא זה לא דווח בשנת תשע"ד ועל כן לא מוצגים נתונים המתייחסים לשנה זו.